

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

**ÖDEMELER DENGESİ
RAPORU**

2008 -I

ÖZET

Yatırım harcamalarının 2002 yılından bu yana yüksek seyretmesi ve bunun getirdiği verimlilik artışları reel birim iş gücü maliyetlerinin düşmesine katkıda bulunarak ihracattaki hızlı büyümeyi desteklemiştir. Bunun yanı sıra, en büyük ticaret ortağımız AB'ye olan coğrafi yakınlık, söz konusu ülkelerdeki canlı talep ve euronun ABD doları karşısında değer kazanması ihracat artışlarına önemli katkı sağlamıştır. Küresel düzeyde beklenen yavaşlamanın söz konusu ülkelerin ithalat talebini kısması beklense de, petrol geliri artan Rusya ile Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerde yeni pazarların elde edilmesi yüksek ihracat performansının devamlılığında etkili olmuştur.

Ocak-Mart döneminde ihracat artışına en yüksek katkı motorlu kara taşıtları ve ana metal sektörlerinden gelmiştir. Bahsedilen iki kalemin toplam ihracat içindeki payı yüzde 34,2'ye yükselirken toplam ihracat artışına katkısı 22,1 puan olmuştur. Bunun yanı sıra, makine-teçhizat, giyim, tekstil ve rafine edilmiş petrol ve ürünleri ihracata yüksek katkı sağlayan diğer sektörler olmuştur.

2008 yılı Ocak-Mart döneminde gerek reel gerekse nominal ithalatta, ihracat artışlarının altında kalmakla birlikte, toparlanma gözlenmiştir. Başta enerji olmak üzere ithalat fiyatlarının söz konusu dönemde hızla yükselmesi nominal ithalat artışına önemli katkı sağlamış ve ithalat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 39,5 oranında artmıştır. Yılın ilk çeyreğinde ithalat miktar endeksi yüzde 13,4 oranında artarken ithalat fiyatları yüzde 22,8 oranında yükselmiştir.

Kalem bazında incelendiğinde, yılın ilk çeyreğinde ithalat artışına en yüksek katkının fiyat artışlarına bağlı olarak ham petrol ve doğalgazdan geldiği gözlenmektedir. Fiyat artışlarının yüksek olduğu diğer bir sektör olan ana metal sanayi sektörü de toplam ithalat artışına önemli katkı sağlamıştır. İthalat artışına görece olarak yüksek katkı sağlayan diğer kalemler; kimyasal madde ve ürünler, makine ve teçhizat, motorlu kara taşıtları ile rafine edilmiş petrol ürünleri olmuştur.

Küresel düzeyde gözlenen fiyat artışlarına paralel olarak gerek ihracat gerekse ithalat fiyatlarında Ocak-Mart döneminde yüksek artışlar gözlenmiştir. Söz konusu dönemde ithalat fiyatlarının yüzde 22,8, ihracat fiyatlarının ise yüzde 20,7 oranında artması, dış ticaret hadlerindeki kötüleşmenin devam etmesine yol açmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda 2007 yılının üçüncü çeyreğinde cari işlemler açığı yeniden artmaya başlamıştır. İhracatın miktar olarak büyüme oranının bu dönemde ithalatın üzerinde olması nedeniyle net ihracatın büyümeye olumsuz katkısının 2008 yılının ilk çeyreğinde 2007 yılı ikinci yarısına kıyasla azaldığı tahmin edilmektedir.

2006 yılında gerileyen ve 2007 yılından itibaren yeniden artış eğilimine giren turizm gelirleri, 2008 yılının ilk çeyreğinde de bu eğilimini sürdürerek geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 28,4 oranında artmış ve cari işlemler açığındaki genişlemeyi sınırlamıştır. Ancak, özellikle enerji fiyatlarındaki artış nedeniyle ithalat fiyatlarındaki yıllık büyümenin ihracat fiyatlarını aşmasıyla, ihracatta yüksek oranlı büyümeye ve turizm gelirlerinde görülen toparlanmaya rağmen cari işlemler açığı genişlemeye devam etmiştir.

Rezerv değişimleri ve IMF kredileri hariç tutulduğunda, bu dönemdeki net sermaye girişi 12,3 milyar ABD doları olmuştur. Finansman yapısında doğrudan yatırımlar ve özel sektörün kullandığı uzun vadeli krediler belirleyici olmaya devam etmektedir. Sermaye girişlerinde, özellikle Ağustos ayından sonra uluslararası piyasalarda görülen dalgalanmanın belirgin bir etkisi olmuştur. Nitekim, bu dönemde yıllıklandırılmış bazda cari işlemler açığı genişlemeye devam ederken, sermaye girişlerinde yavaşlama olduğu, buna bağlı olarak döviz varlıklarındaki artışın sınırlı kaldığı görülmektedir.

Yukarıdaki gelişmeler sonucunda, Merkez Bankası net rezervi 2007 yılı sonunda 76,4 milyar ABD dolarından, 2008 yılı Mart ayı itibarıyla 80 milyar ABD dolarına yükselmiş, bankaların muhabir mevcudu ve efektif kasası ise aynı dönemde değişmemiş ve 31,8 milyar ABD doları düzeyinde kalmıştır.

Ödemeler Dengesi

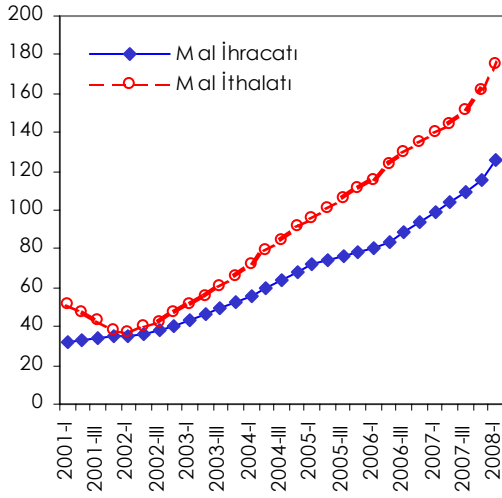
(milyar ABD doları)

	Ocak-Mart			Mart (12-aylık)		
	2007	2008	% Değişim	2007	2008	% Değişim
Cari İşlemler Hesabı	-9,2	-12,0	..	-32,5	-40,4	..
Dış Ticaret Hesabı	-8,9	-12,1	..	-41,2	-49,9	..
Mal İhracatı	24,9	35,2	41,1	98,6	125,5	27,3
İhracat (fob)	23,2	33,1	42,9	90,1	117,1	30,0
Bavul Ticareti	1,3	1,4	12,5	6,7	6,2	-8,6
Mal İthalatı	-33,8	-47,2	39,5	-139,8	-175,4	25,4
İthalat (cif)	-35,2	-49,1	39,5	-145,2	-184,0	26,7
Uyarılama: Navlun ve Sigorta	1,8	2,6	..	7,2	10,8	..
Hizmetler Hesabı	1,2	1,4	..	13,9	14,0	..
Turizm (net)	1,5	2,0	32,3	14,2	15,7	10,9
Gelir	2,2	2,8	28,4	17,0	19,1	12,3
Gider	-0,7	-0,8	19,8	-2,8	-3,4	19,2
Diğer Hizmet Gelirleri (net)	-0,3	-0,6	..	-0,3	-1,7	..
Gelir Hesabı	-1,9	-1,9	..	-7,1	-6,9	..
Ücret Ödemeleri (net)	0,0	0,0	..	-0,1	-0,1	..
Doğrudan Yatırım Gelirleri (net)	-0,3	-0,5	..	-1,2	-2,0	..
Portföy Yatırımı Gelirleri (net)	-0,6	0,0	..	-0,8	1,0	..
Diğer Yatırım Gelirleri (net)	-1,0	-1,4	..	-5,0	-5,7	..
Faiz Geliri	0,5	0,6	5,4	1,7	2,2	29,0
Faiz Gideri	-1,5	-2,0	27,0	-6,7	-7,9	18,6
Cari Transferler	0,4	0,5	..	1,9	2,4	..
İşçi Gelirleri	0,2	0,4	53,5	1,1	1,3	19,8
Sermaye ve Finans Hesapları	8,5	12,3	..	33,0	40,3	..
Finans Hesabı (Rezerv Varlıklar hariç)	14,9	12,4	..	38,5	42,0	..
Doğrudan Yatırımlar (net)	8,2	4,0	..	25,8	15,8	..
Yurt Dışında	-1,2	-0,3	..	-2,3	-1,2	..
Yurt İçinde	9,4	4,4	..	28,2	17,0	..
Portföy Yatırımları (net)	4,5	-1,3	..	8,3	-5,1	..
Varlıklar	-0,7	-0,5	..	-4,4	-1,9	..
Yükümlülükler	5,2	-0,8	..	12,7	-3,2	..
Yurt Dışı Yerleşikler Hisse Senedi Alımı	-0,7	-0,7	..	0,6	5,1	..
Borç Senetleri	5,8	-0,1	..	12,0	-8,3	..
Yurt Dışı Yerleşikler DİBS Alımı	2,4	0,8	..	7,6	-5,0	..
Hazine Tahvil İhracı	3,4	-0,9	..	4,4	-3,3	..
Borçlanma	3,4	2,0	..	6,8	3,3	..
Geri Ödeme	0,0	-2,9	..	-2,4	-6,6	..
Diğer Yatırımlar (net)	2,2	9,6	..	4,3	31,2	..
Varlıklar	-0,4	-0,9	..	-13,7	-5,3	..
Ticari Krediler	-0,2	-1,2	..	-1,6	-2,4	..
Krediler	0,0	-0,2	..	-0,4	-0,1	..
Bankaların Döviz Varlıkları (- artış)	-0,2	0,4	..	-11,7	-2,8	..
Yükümlülükler	2,7	10,6	..	18,0	36,5	..
Ticari Krediler	0,8	1,4	..	2,3	4,9	..
Krediler	5,2	8,1	..	15,7	30,4	..
Merkez Bankası	0,0	0,0	..	0,0	0,0	..
Genel Hükümet	-2,1	-1,0	..	-5,4	-2,7	..
Uluslararası Para Fonu	-2,3	-0,5	..	-5,0	-2,2	..
Uzun Vade	0,1	-0,5	..	-0,4	-0,5	..
Bankalar	0,9	1,9	..	4,3	6,7	..
Uzun Vade	2,1	1,7	..	10,6	6,9	..
Kısa Vade	-1,3	0,2	..	-6,3	-0,2	..
Diğer Sektörler	6,4	7,2	..	16,8	26,5	..
Uzun Vade	6,5	7,1	..	16,4	26,0	..
Kısa Vade	-0,1	0,1	..	0,4	0,4	..
Mevduat	-3,4	0,9	..	-0,2	0,9	..
KMDTH + Süper Döviz Hesabı	-0,3	-0,3	..	-1,3	-1,5	..
Bankalar	-3,2	1,2	..	1,1	2,5	..
Resmi Rezervlerdeki Değişim (- artış)	-6,4	-0,1	..	-5,4	-1,7	..
Net Hata ve Noksan	0,9	-0,2	..	-0,5	0,0	..

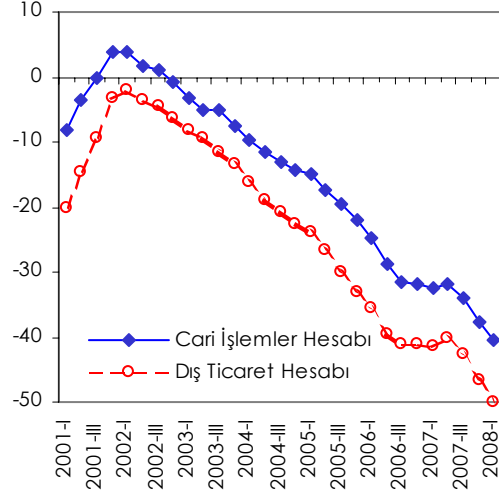
Kaynak: TCMB.

Mal İhracatı ve İthalatı

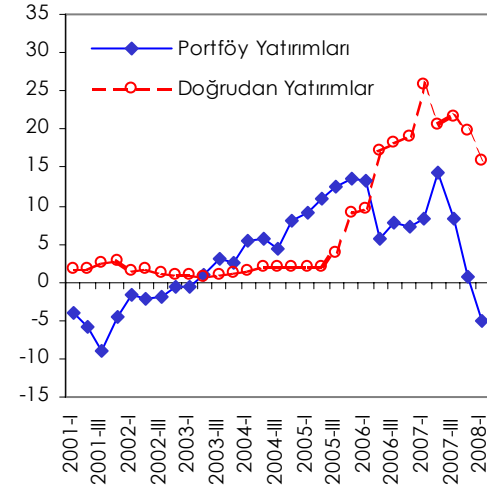
(12-aylık top., milyar ABD doları)

Dış Ticaret ve Cari İşlemler

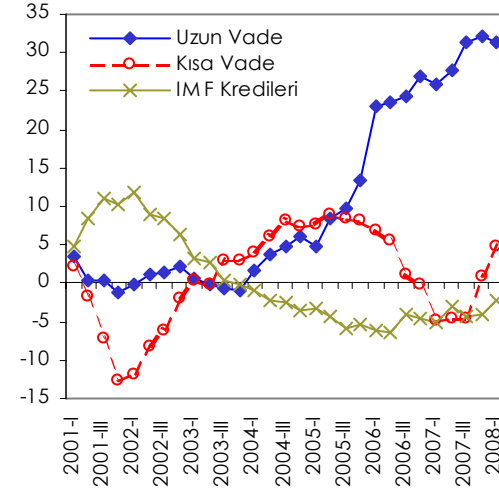
(12-aylık top., milyar ABD doları)

Doğrudan ve Portföy Yatırımları

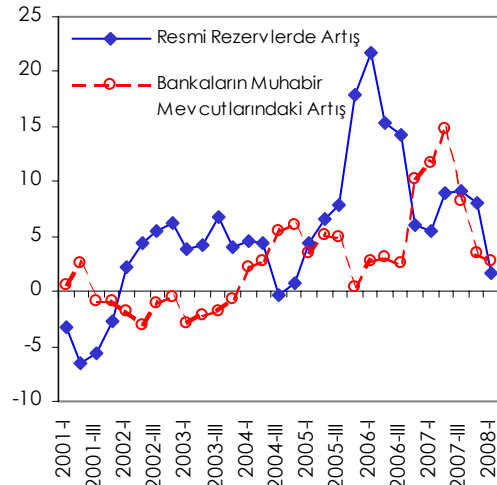
(12-aylık top., milyar ABD doları)

Diğer Sermaye Akımları

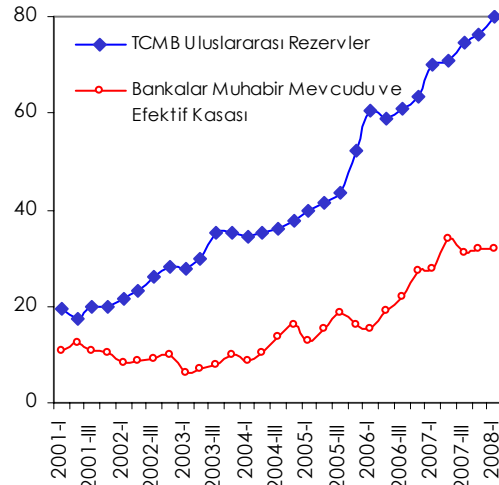
(12-aylık top., milyar ABD doları)

Rezerv Değişimi

(12-aylık top., milyar ABD doları)

Uluslararası Rezervler

(milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

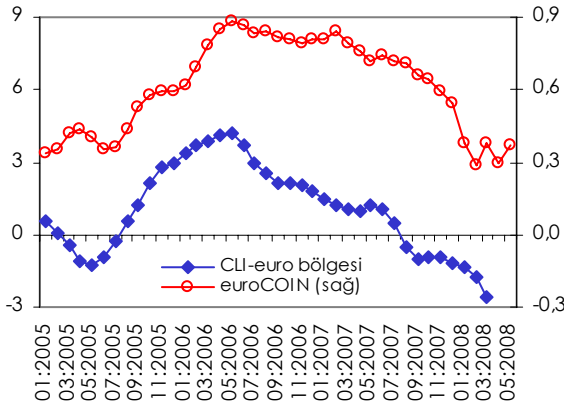
I. DIŞ EKONOMİK GELİŞMELER

1. Gelişmiş ülkelerde ekonomik faaliyet genel olarak zayıf bir görünüm arz ederken, gelişmekte olan ülke ekonomileri küresel ekonomik büyümeyi desteklemeye devam etmektedir. Büyüme oranlarındaki düşüş eğilimi ABD ve Japonya'da daha belirgindir. Buna karşın, euro bölgesinde iç talep ve yükselen piyasalar kaynaklı dış talep nispeten daha güçlü konumdadır. Diğer taraftan, ham petrol ve gıda başta olmak üzere, uluslararası emtia fiyatlarında yükselme eğilimi sürmektedir. Bu koşullara merkez bankalarının tepkileri de farklılık göstermektedir. Mali piyasalardaki sorunları göz önünde tutan ABD Merkez Bankası (Fed) faiz oranlarında önemli oranda indirimde giderken, Avrupa Merkez Bankası (ECB) enflasyona ilişkin risklere vurgu yaparak faiz oranlarını sabit tutmayı tercih etmiştir. Japonya Merkez Bankası da faiz oranını sabit tutarken, İngiltere Merkez Bankası 2007 yılı Aralık ayından bu yana aralıklarla ölçülü faiz indirimleri yapmaktadır.

Euro Bölgesi Öncü Göstergeleri:

€COIN (3-aylık % değişim),

CLI (yıllıklandırılmış 6-aylık % değişim)

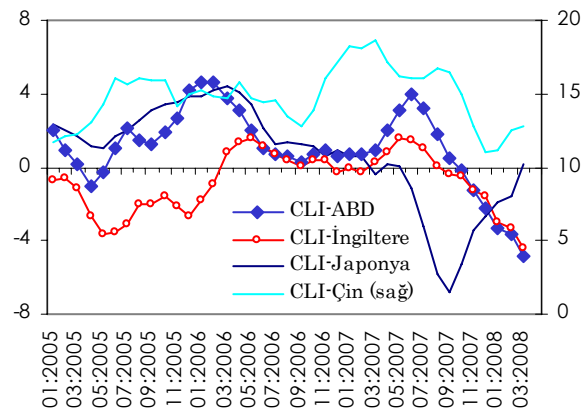
Kaynak: OECD, CEPR.

CLI: Composite Leading Indicator

EuroCOIN: Coincident Indicator of the Euro Area Business Cycle

Seçilmiş Ülkeler Öncü Göstergeleri:

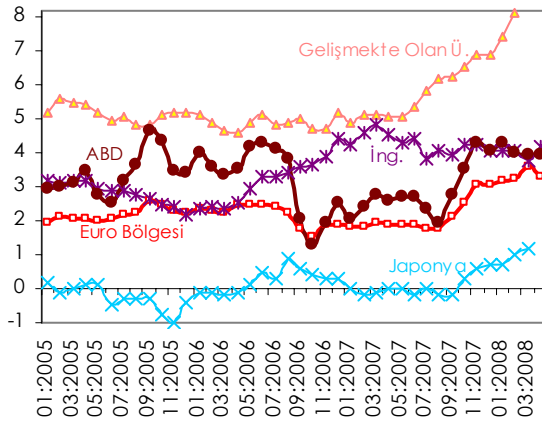
CLI (yıllıklandırılmış 6-aylık % değişim)

Kaynak: OECD.

Enflasyon Oranı:

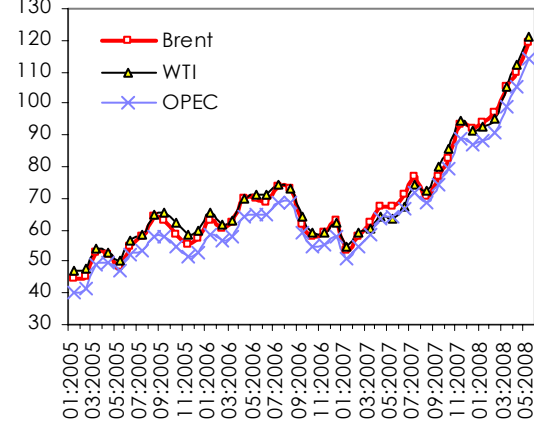
TÜFE, (yıllık % değişim)

Kaynak: IMFIFS.

Petrol Fiyatları:

(ABD doları, aylık ortalama)

Kaynak: Energy Information Administration, OPEC.

2. ABD ekonomisine ilişkin son veriler, büyümedeki yavaşlamanın beklenildiği kadar sert olmayacağına işaret etmektedir. Nitekim, GSYH büyümesi 2008 yılı ilk çeyreğinde yıllıklandırılmış bazda, 2007 yılı son çeyreğinde olduğu gibi yüzde 0,6 olmuştur. Söz konusu büyüme büyük ölçüde kişisel hizmet tüketim harcamalarından ve net ihracattan kaynaklanmış, diğer tüketim harcamaları ile yatırım harcamaları büyümeye negatif katkı yapmıştır. Diğer taraftan, Consensus Economics'in Mayıs 2008 anketinde ABD büyümesinde yavaşlama eğilimi beklentisi korunmaktadır. Söz konusu ankete göre ABD'deki büyümenin

2007 yılında yüzde 2,2'den 2008 yılında yüzde 1,3'e gerilemesi beklenmektedir. 2007 yılında yüzde 2,9 olan tüketici fiyatları yıllık ortalama enflasyonunun ise 2008 sonunda yüzde 3,8'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. 2006 yılı Mart ayında yüzde 4,4 olan işsizlik oranı Aralık 2007 itibarıyla yüzde 5'e yükselmiştir. İşsizlik oranı Nisan ayı itibarıyla aynı oranı korumaktadır. The Institute for Supply Management tarafından yayımlanan imalat-dışı endeks, Nisan ayında 52'ye yükselmiştir. Yılın ilk üç ayında 50'nin altında değer alan endeksin Nisan ayında tekrar 50'nin üstüne çıkması, hizmet sektöründeki faaliyetlerde genişlemeyi ifade etmektedir. 2007 yılı Ağustos ayında belirginleşen, yüksek riskli konut kredilerindeki sorunlardan kaynaklanan endişelerin yukarıda özetlenen daralma olasılığı ile birleşmesi neticesinde Fed, 2008 yılı Ocak ayında gösterge faiz oranında 75 ve 50 baz puan olmak üzere iki defa, Mart ayında 75, Nisan ayında ise 25 baz puan indirmeye gitmiş ve yüzde 2 olarak ilan etmiştir. Böylece, 17 Nisan tarihinde yılın en yüksek seviyesine çıkan euro-dolar paritesi, beklenenden olumlu büyüme verileri ve Fed'in faiz indirimlerine ara verdiği beklentisi ile özellikle Mayıs ayı ortalarına kadar ABD dolarının değer kazanması neticesinde gerileme eğilimi göstermiştir.

3. 2006 yılında yüzde 2,9, 2007 yılında yüzde 2,6 büyüyen euro bölgesi ekonomisinin 2008 yılında yavaşlayarak yüzde 1,5 büyüyeceği tahmin edilmektedir (Consensus Economics). Büyüme oranı 2007 yılının özellikle son çeyreğinde, euro'nun güçlü konumundan kaynaklanan rekabet gücü kaybı ve kredi daralmasının olumsuz etkileri nedeniyle gerilemiştir. OECD birleşik öncü göstergeler endeksi ve euroCOIN gibi öncü göstergeler, euro bölgesindeki yavaşlamanın önümüzdeki dönemde de süreceğine işaret etmektedir. Euro bölgesinde tüketici fiyatları enflasyonu son yıllarda yüzde 2 civarında iken, ham petrol ve gıda başta olmak üzere emtia fiyat artışlarının etkisiyle 2007 yılının son çeyreğinde artış eğilimi göstermiş ve Mart-2008 itibarıyla yüzde 3,6'ya ulaşmıştır. Enflasyon oranı Nisan ayında bir miktar gerilemiş olmakla birlikte (yüzde 3,3), halen hedefin üzerinde seyretmektedir. ABD ekonomisinde beklenen daralmanın euro bölgesinin finansal piyasalarını ve özellikle ABD'ye yönelik ihracatını olumsuz etkilemesi beklenirken, bölgenin ABD-dışı ihracatında önemli bir yavaşlama henüz gözlenmemiştir. Diğer taraftan, ücretlerdeki ılımlı seyir ve ekonomideki büyüme, istihdam ve işgücüne katılım oranının artmasını sağlamış ve euro bölgesi işsizlik oranı 2007 yılında son 25 yıllık dönemin en düşük düzeyi olan yüzde 7,2'ye kadar gerilemiştir. ECB, enflasyon oranında kısa vadede yukarı yönlü bir risk olmakla birlikte bunun orta vadeli enflasyon eğilimine yansımayacağı beklentisinden hareketle, 2007 yılı Haziran ayından bu yana yüzde 4 olan faiz oranını 8 Mayıs 2008 tarihli toplantısında da değiştirmemiştir.

4. Japonya'da ekonomik faaliyette son aylarda belirgin bir yavaşlama görülmektedir. İnşaat sektörü üretiminde özellikle 2007 yılının ikinci yarısından itibaren düşüş yaşanmıştır. Ayrıca, Japonya Merkez Bankası (BoJ) tarafından yayımlanan Tankan (Kısa Vadeli Ekonomik Gözlem) anketi verileri, 2008 yılının ilk yarısı için firmalar açısından iş ortamında olumsuz bir görünüme işaret etmektedir. Japonya ihracatının temelde gelişmekte olan Asya ülkeleri kaynaklı olarak artmış olması, ABD ekonomisindeki yavaşlamanın Japonya'nın ihracatına olumsuz etkisini sınırlandırmıştır. Diğer taraftan, Japon yeninin 2007 ortalarından itibaren değerlenme eğilimi göstermiş olması Japonya'nın ihracat performansı açısından bir risk unsuru olarak görülmektedir. Japonya'da tüketici fiyatları ithal hammadde fiyatlarındaki artış neticesinde 2007 yılının son çeyreğinden itibaren hız kazanmıştır. BoJ, 2008 yılı Mayıs ayı toplantısında da gösterge faiz oranını değiştirmeyerek yüzde 0,5 düzeyini korumuştur.

5. Çin ekonomisi, ardi ardına beş yıl yüzde 10'un üzerinde büyüme kaydetmiştir. 2007 yılında büyüme yüzde 11,9 oranında gerçekleşmiştir. 2008 yılı ilk çeyreğine ilişkin büyüme oranı, temelde perakende satışlar kaynaklı olarak, geçici verilere göre yüzde 10,6 olmuştur. Bu durum, yavaşlayan ihracatın iç talep ile telafi edildiğini göstermektedir. Çin'de tüketici fiyatları enflasyonu 2007 yılında yüzde 3 hedefini aşarak yüzde 6,5 oranında, Nisan ayı itibarıyla ise yüzde 8,5 oranında gerçekleşmiştir. Artan enflasyona karşılık olarak Hükümet fiyat kontrolleri getirmiş; temel ihtiyaç malları fiyatlarına kararname yoluyla tavan belirlemiştir. Ayrıca Çin Merkez Bankası, 2008 yılı Mayıs ayındaki toplantısında munzam karşılık oranını, aşırı likiditeyi azaltmak ve enflasyonu kontrol altına almak amacıyla yıl başından bu yana dördüncü kez 50 baz puan artırarak yüzde 16,5 olarak açıklamıştır.

II. CARİ İŞLEMLER HESABI

6. TÜİK tarafından açıklanan 1998 yılı bazlı yeni milli gelir serisinde Türkiye'deki serbest bölgelerin Türkiye'nin ekonomik sınırları içine dahil edilmesi nedeniyle, Türkiye'nin serbest bölgelere ihracatı ve serbest bölgelerden ithalatı TCMB tarafından ödemeler dengesi kapsamında çıkarılmış, buna karşın, serbest bölgelerin dünyanın geri kalanıyla dış ticaret ilişkileri ödemeler dengesi kapsamına alınmıştır. Ancak, TÜİK, aylık ihracat ve ithalat verilerini halen eski tanım çerçevesinde yayımlamaya devam ettiğinden, söz konusu değişiklik ödemeler dengesinde uyarlama kalemiyle ("Diğer Mallar") yansıtılmıştır.

7. Son yıllarda, ödemeler dengesi kapsamına dahil edilen "serbest bölgelerin dünyanın geri kalanına net ihracatı", kapsam dışına çıkarılan "Türkiye'nin serbest bölgelere net ihracatı"ndan genellikle fazla olduğundan, yukarıda sözü edilen değişiklik cari işlemler açığını azaltıcı etki yapmıştır. Örneğin serbest ticaret bölgesi tanım değişikliği, cari işlemler açığını 2007 yılında 711 milyon ABD doları azaltmış, buna bağlı olarak cari açığın GSYH'ye oranı yüzde 5,7'den yüzde 5,6'ya gerilemiştir.

8. Cari işlemler açığındaki genişleme 2008 yılının ilk üç ayında da sürmüş, 2007 yılı sonunda 37,6 milyar ABD doları olan açık, Mart ayı itibarıyla yıllık bazda 40,4 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

9. İhracatın miktar olarak büyüme oranı bu dönemde ithalatın üzerinde olmuştur. Bu gelişme neticesinde, net ihracatın büyümeye olumsuz katkısının 2008 yılının ilk çeyreğinde 2007 yılı ikinci yarısına kıyasla azaldığı tahmin edilmektedir. Ancak, özellikle enerji fiyatlarındaki artış nedeniyle ithalat fiyatlarındaki yıllık büyümenin ihracat fiyatlarını aşmasıyla, ihracatta yüksek oranlı büyümeye ve turizm gelirlerinde görülen toparlanmaya rağmen, cari işlemler açığı genişlemeyi sürdürmüştür.

10. Cari işlemler açığı ve finansman yapısına ilişkin göstergelerdeki iyileşme 2008 yılı ilk çeyreğinde duraklamıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranı ile ihracatın kısa vadeli dış borç stokunu ve dış borç servisini karşılama oranı iyileşmeye devam etmiştir. Ancak, Merkez Bankası rezervlerine ilişkin oranlar bir miktar düşüş göstermiştir. 2007 yılının ikinci yarısından itibaren dış finansman imkânlarının görece olarak azalmış olması rezerv artışını sınırlamış, buna karşın finansman ihtiyacı artmaya devam etmiş ve bu durum Merkez Bankası rezervleri temel alınarak oluşturulan göstergelerde sınırlı düşüşe yol açmıştır.

Cari İşlemler Açığına Ve Finansman Yapısına İlişkin Göstergeler

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
İhracatın ithalatı karşılama oranı	0,58	0,91	0,86	0,80	0,75	0,70	0,70	0,71	0,72
Toplam mal ihracatı / Kısa vadeli dış borç stoku	1,09	2,12	2,48	2,28	2,15	2,11	2,32	2,76	2,76
Toplam mal ihracatı / Dış borç servisi	1,41	1,41	1,41	1,88	2,25	2,14	2,35	2,37	2,45
Turizm gelirleri** / Dış ticaret açığı	0,35	2,41	1,33	0,72	0,53	0,42	0,31	0,30	0,29
MB rezervleri / Kısa vadeli dış borç stoku	0,82	1,21	1,71	1,53	1,18	1,41	1,57	1,83	1,76
MB rezervleri / Finansman ihtiyacı	1,84	-	20,02	11,36	2,81	2,58	1,97	2,09	1,98
MB rezervleri / Cari açık	2,34	-	44,87	4,68	2,61	2,37	1,98	2,03	1,98
MB rezervleri / Toplam mal ithalatı	0,44	0,52	0,60	0,53	0,41	0,47	0,47	0,47	0,46

Kaynak: TCMB, TÜİK.

* Mart ayı itibarıyla yıllık bazda.

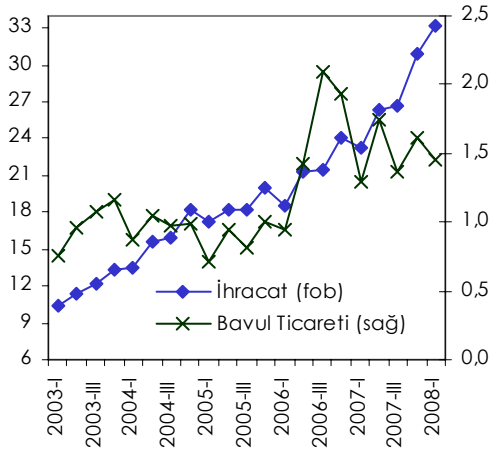
** Yabancı ziyaretçilerden kaynaklanan turizm gelirleri.

Mal İhracatı

11. TÜİK verilerine göre ihracat, 2008 yılının ilk çeyreğinde yüksek performans sergileyerek yüzde 42,9 oranında artış göstermiştir. Söz konusu artışa fiyat hareketlerinin katkısı reel ihracat artışlarının üzerinde gerçekleşmiştir. Nitekim, Ocak-Mart döneminde miktar endeksi (reel ihracat) yüzde 18,1 oranında artarken ihracat birim değer endeksi yüzde 20,7 oranında artmıştır.

İhracat

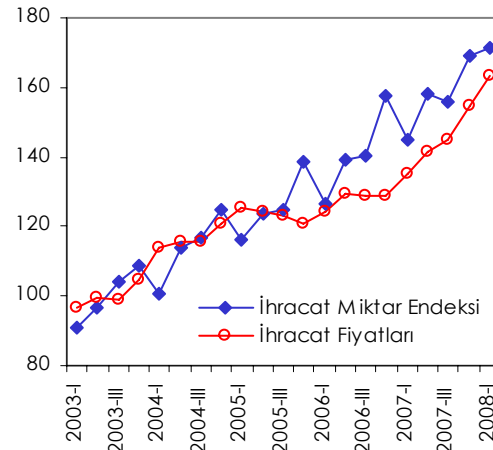
(milyar ABD doları)

Kaynak: TÜİK.

İhracat - Miktar ve Birim Değer

(2003=100)

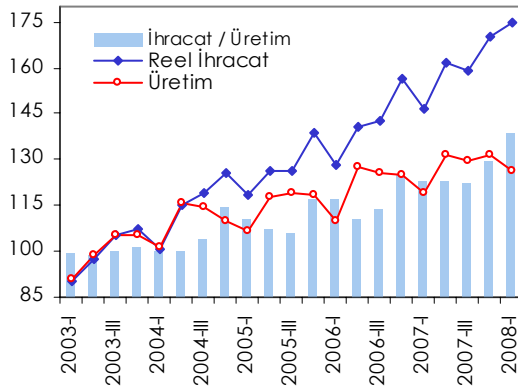

Kaynak: TÜİK.

12. 2002 yılından itibaren yatırım harcamalarının da desteklediği verimlilik artışları reel birim iş gücü maliyetlerinin düşmesine katkıda bulunarak ihracattaki hızlı büyümeyi desteklemiştir. Bunun yanı sıra, en büyük ticaret ortağımız AB'ye olan coğrafi yakınlık, söz konusu ülkelerdeki canlı talep ve euronun ABD doları karşısında değer kazanması ihracat artışlarına önemli katkı sağlamıştır. Küresel düzeyde beklenen yavaşlamanın önümüzdeki dönemde söz konusu ülkelerin ithalat talebini kısması beklense de, petrol gelirleri artan Rusya ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler ile İsviçre ve G. Afrika Cumhuriyeti'nde yeni pazarların elde edilmesi yüksek ihracat performansının devamlılığında etkili olmuştur.

İmalat Sanayi Üretim ve İhracatı

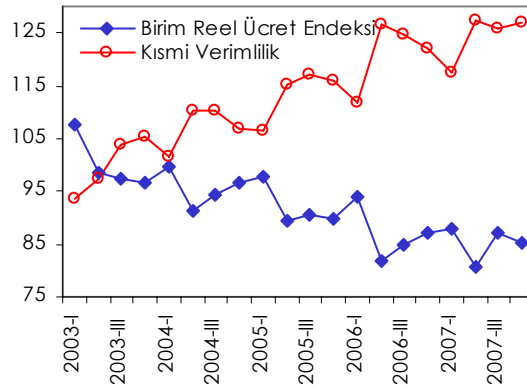
(2003=100)

Kaynak: TÜİK.

Birim Reel Ücret ve Verimlilik Endeksi

(2003=100)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

13. Ocak-Mart döneminde ihracat artışına en yüksek katkı motorlu kara taşıtları ve ana metal sektörlerinden gelmiştir. Bahsedilen iki kalemin toplam ihracat içindeki payı yüzde 34,2'ye yükselirken toplam ihracat artışına katkısı 22,1 puan olmuştur. Bunun yanı sıra, makine-teçhizat, giyim, tekstil ve rafine edilmiş petrol ve ürünleri ihracata yüksek katkı sağlayan diğer sektörler olmuştur.

14. Tekstil ve giyim sektörü ihracatında, 2006 yılı son çeyreğinden itibaren toparlanma gözlenmiştir. Sektörlerin toplam ihracatı 2008 yılı ilk çeyreğinde yüzde 18,6 oranında artarak, toplam ihracat artışına 4,1 puan katkı sağlamıştır. Ancak, bu sektörlerin üretiminde ve istihdamındaki düşüş eğilimi devam etmekte, sektörlerin ithalatı artmaktadır.

15. İç talebin daralması ve süregelen verimlilik artışlarının yanı sıra yeni model üretimlerinin gerçekleşmesi, motorlu kara taşıtları sektörü ihracatının 2006 yılının ikinci çeyreğinden itibaren yüksek performans göstermesinin ardındaki temel unsurlar olmuştur. Ana metal sanayi

ihracatının hızlı büyümesinde ise özelleştirmeye bağlı verimlilik artışları ile küresel düzeyde gerçekleşen fiyat artışları etkili olmuştur. Ancak, son dönemde reel ana metal ihracatındaki artış fiyat artışlarının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Nitekim, Ocak-Mart döneminde ana metal sanayi ihracatı yüzde 126,1 oranında büyürken, sektörün ihracat miktarı yüzde 77,3, ihracat fiyatları ise yüzde 27,2 oranında artmıştır.

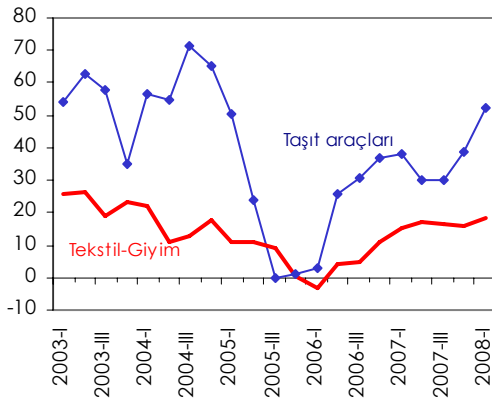
İhracat (milyon ABD doları)

	Ocak-Mart					İhracat payı	
	2007	2008	% Değişim	% Katkı	\$ Katkı	2007	2008
Toplam	23178	33113	42,9				
Sermaye Malı	3051	4375	43,4	5,7	1323	13,2	13,2
Ara Malı	10537	16562	57,2	26,0	6024	45,5	50,0
Tüketim Malı	9529	12080	26,8	11,0	2550	41,1	36,5
Diğer	60	97	61,0	0,2	37	0,3	0,3
Önemli Fasıllar (ISIC Rev.3'e göre):							
Tarım ve Hayvancılık	916	957	4,5	0,2	41	4,0	2,9
Gıda Ürünleri ve İçecek	1139	1537	34,9	1,7	397	4,9	4,6
Tekstil Ürünleri	2348	2839	20,9	2,1	491	10,1	8,6
Giyim Eşyası	2781	3245	16,7	2,0	464	12,0	9,8
Rafine edilmiş petrol, Kok köm., nükl. Yak.	798	1599	100,5	3,5	801	3,4	4,8
Kimyasal Madde ve Ürünler	876	1151	31,5	1,2	276	3,8	3,5
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	866	1113	28,5	1,1	247	3,7	3,4
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	722	935	29,6	0,9	213	3,1	2,8
Ana Metal Sanayi	2525	5709	126,1	13,7	3185	10,9	17,2
Metale Eşya Sanayi (Mak. & Teçh. hariç)	902	1292	43,2	1,7	389	3,9	3,9
Makine ve Teçhizat	1714	2323	35,5	2,6	609	7,4	7,0
Elektrikli Makina ve Cihazlar	863	1173	36,0	1,3	311	3,7	3,5
Radyo, TV, Haberleşme Teçhizatı ve Cih.	576	605	5,0	0,1	29	2,5	1,8
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	3678	5604	52,4	8,3	1927	15,9	16,9
Diğer Ulaşım Araçları	710	796	12,1	0,4	86	3,1	2,4

Kaynak: TÜİK.

M. Kara Taşıtı ve Tekstil-Giyim

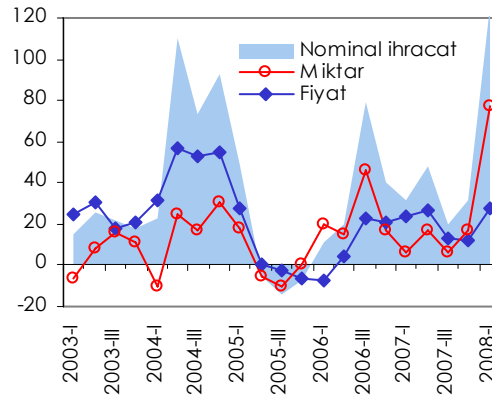
İhracatı (Nominal, Yıllık yüzde artış)

Kaynak: TÜİK.

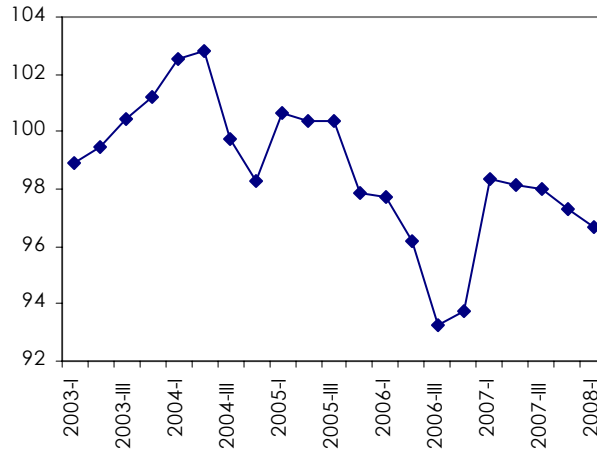
Ana Metal Sanayi İhracatı

(Yıllık yüzde artış)

Kaynak: TÜİK.

16. Küresel düzeyde gözlenen fiyat artışlarına paralel olarak gerek ihracat gerekse ithalat fiyatlarında Ocak-Mart döneminde yüksek oranlı artışlar gözlenmiştir. Ancak, söz konusu dönemde ithalat fiyatlarının yüzde 22,8, ihracat fiyatlarının ise yüzde 20,7 oranında artması, dış ticaret hadlerinde ithalat lehine gelişimin bu dönemde de sürdürülmesine yol açmıştır.

Dış Ticaret Hadleri (2003=100)

Kaynak: TÜİK.

17. 2008 yılının ilk çeyreğinde küresel gıda fiyatlarında gözlenen yükseliş eğilimi ihracat fiyatlarına da yansımış, tarım ve hayvancılık ile gıda ürünleri ve içecek sektörü ihracat fiyatları yüksek oranda artışlar göstermiştir. Bunun yanı sıra ana metal, metal eşya sanayi, makine ve teçhizat ile elektrikli makine ve cihaz sektörleri ihracat fiyatlarında da yüksek oranlı artışlar görülmüştür. Ayrıca, enerji fiyatlarının Ocak-Mart döneminde rekor seviyelere ulaşması sonucu, bu dönemde rafine edilmiş petrol ile kok kömürü ihracat fiyatları yıllık bazda yüzde 61,9 oranında artmıştır.

**İhracat – Birim Değer Endeksleri (2003=100)
Yıllık % Değişim**

	2007				2007	2008
	I	II	III	IV		
Toplam	9,0	9,4	12,4	20,0	13,1	20,7
Sermaye Malı	12,3	9,7	10,2	12,9	18,0	15,9
Ara Malı	14,2	13,9	11,6	16,6	14,1	22,2
Tüketim Malı	3,1	4,1	12,5	22,7	11,0	20,9
Önemli Fasıllar (ISIC Rev.3'e göre):						
Tarım ve Hayvancılık	-3,9	3,9	25,2	43,5	20,4	22,5
Gıda Ürünleri ve İçecek	-1,3	3,5	21,1	39,4	17,0	46,3
Tekstil Ürünleri	7,7	7,8	10,6	14,7	10,3	11,9
Giyim Eşyası	0,3	0,9	12,2	17,3	7,4	19,8
Rafine edilmiş petrol, Kok köm., nükl. Yak.	-5,2	5,2	7,4	49,8	15,5	61,9
Kimyasal Madde ve Ürünler	8,3	7,5	7,7	12,8	8,9	17,0
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	9,5	8,8	12,8	17,8	11,9	17,5
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	4,9	5,9	9,1	12,7	8,4	14,6
Ana Metal Sanayi	24,1	26,4	13,0	12,2	18,7	27,2
Metal Eşya Sanayi (Mak. & Teçh. hariç)	17,5	14,0	12,3	13,7	14,8	18,2
Makine ve Teçhizat	12,4	13,5	13,3	17,7	14,6	16,3
Elektrikli Makina ve Cihazlar	19,9	13,9	11,1	13,2	14,1	17,2
Radyo, TV, Haberleşme Teçhizatı ve Cih.	-12,9	-15,2	-4,8	5,4	-5,5	16,9
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	9,7	4,3	7,5	12,6	8,5	13,0

Kaynak: TÜİK.

18. 2007 yılının ikinci yarısından itibaren yavaşlayan ihracat miktar endeksindeki artış, 2008 yılının ilk çeyreğinde yeniden hızlanmış ve reel ihracat ortalama yüzde 18,1 oranında artmıştır. Kalem bazında incelendiğinde, motorlu kara taşıtları, makine ve teçhizatın yanı sıra yüksek fiyat artışları sergileyen rafine edilmiş petrol ürünleri ile ana metal miktar endekslerinde de yüksek artışlar gözlenmiştir. Diğer taraftan, ihracat fiyatı yüksek artışlar sergileyen tarım ve gıda sektörleri reel ihracatının gerilediği, bu sektörlerdeki nominal büyümenin temelde fiyat artışlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

İhracat – Miktar Endeksleri (2003=100)
Yıllık % Değişim

	2007				2007	2008
	I	II	III	IV		I
Toplam	14,4	13,5	10,8	7,4	10,7	18,1
Sermaye Malı	39,1	25,5	34,5	27,8	31,2	23,7
Ara Malı	14,9	15,9	13,9	13,5	14,5	28,6
Tüketim Malı	10,6	7,7	3,0	-2,5	4,2	4,8
Önemli Fasıllar (ISIC Rev.3'e göre):						
Tarım ve Hayvancılık	12,7	-16,8	-18,8	-12,1	-11,2	-14,9
Gıda Ürünleri ve İçecek	9,7	1,5	7,1	-5,5	1,6	-8,0
Tekstil Ürünleri	9,0	6,4	6,1	2,3	5,7	7,9
Giyim Eşyası	13,5	18,6	3,0	-2,2	7,9	-2,7
Rafine edilmiş petrol, Kok köm., nükl. Yak.	23,1	19,1	21,7	34,9	24,1	23,7
Kimyasal Madde ve Ürünler	10,4	5,6	5,3	6,8	6,9	12,0
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	27,4	22,0	12,5	6,5	16,3	9,1
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	10,6	10,7	12,1	15,9	11,9	12,8
Ana Metal Sanayi	5,9	16,9	6,1	17,2	11,1	77,3
Metal Eşya Sanayi (Mak. & Teçh. hariç)	12,8	18,8	8,7	7,2	10,6	20,5
Makine ve Teçhizat	27,0	20,3	14,8	8,8	16,2	16,3
Elektrikli Makina ve Cihazlar	37,4	33,9	25,9	18,7	27,4	15,7
Radyo, TV, Haberleşme Teçhizatı ve Cih.	-14,6	-10,5	13,9	-4,7	-5,1	-10,2
Motorsuz Kara Taşıtı ve Römorklar	26,1	24,8	21,0	23,0	23,5	34,6

Kaynak: TÜİK.

19. 2008 yılının ilk çeyreğinde ABD'ye ve AB ülkelerine yapılan ihracatın payının gerilediği, buna karşın petrol ihracatçısı ülkeler ile AB ve ABD dışı ülkelerin payının arttığı gözlenmiştir. Söz konusu gelişme, küresel düzeyde yavaşlama beklenen bir dönemde yeni pazarlar ve dış talep açısından önem arz etmektedir. Ülke bazında incelendiğinde, Ocak-Mart döneminde Türkiye ihracatı içindeki payı en fazla artan ülkeler Rusya ve Birleşik Arap Emirlikleri olmuştur.

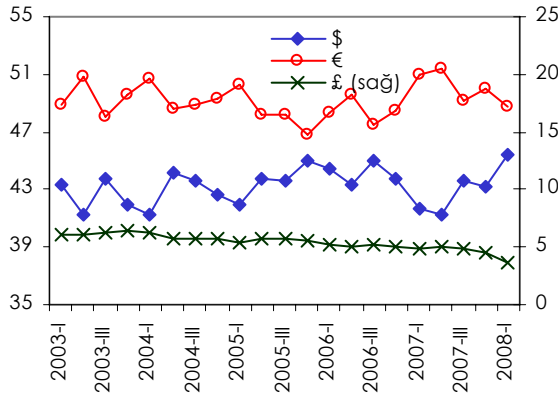
İhracat – Ülke Dağılımı
(milyon ABD doları)

	Ocak-Mart						
	2007		2008		% Değişim	% Katkı	\$ Katkı
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)			
Toplam	23178	..	33111	..	42,9
Avrupa Birliği Ülkeleri (27)	13380	57,7	16937	51,2	26,6	15,3	3557
Diğer Ülkeler	9135	39,4	15381	46,5	68,4	27,0	6247
Diğer Avrupa	2240	9,7	4545	13,7	102,9	9,9	2305
Doğu Asya	1081	4,7	1657	5,0	53,3	2,5	576
Diğer	8054	34,7	9180	27,7	14,0	4,9	1126
Türkiye Serbest Bölgeleri	663	2,9	792	2,4	19,5	0,6	129
Seçilmiş Ülkeler ve Ülke Grupları:							
OECD	14.662	63,3	19.339	58,4	31,9	20,2	4677
Almanya	2.719	11,7	3.402	10,3	25,1	2,9	682
İngiltere	1.779	7,7	2.107	6,4	18,4	1,4	328
İtalya	1.765	7,6	2.108	6,4	19,4	1,5	342
Fransa	1.312	5,7	1.830	5,5	39,5	2,2	518
İspanya	1.054	4,5	1.151	3,5	9,2	0,4	97
ABD	976	4,2	1.057	3,2	8,3	0,3	81
Hollanda	651	2,8	887	2,7	36,2	1,0	235
Yunanistan	481	2,1	611	1,8	27,2	0,6	131
Diğer OECD	4.405	19,0	6.186	18,7	40,4	7,7	1781
Orta Doğu Ülkeleri	3.193	13,8	4.869	14,7	52,5	7,2	1675
BAE	703	3,0	1.420	4,3	102,0	3,1	717
Irak	676	2,9	731	2,2	8,1	0,2	55
Rusya	967	4,2	1.553	4,7	60,7	2,5	587
Romanya	815	3,5	1.052	3,2	29,0	1,0	237
Bulgaristan	426	1,8	490	1,5	15,1	0,3	64
Çin	192	0,8	260	0,8	35,7	0,3	69

Kaynak: TÜİK.

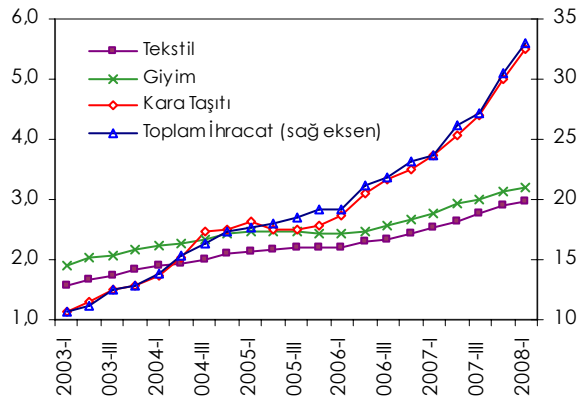
20. İhracatın döviz kompozisyonu incelendiğinde, ülke gruplarındaki gelişmelere paralel olarak, Ocak-Mart döneminde euronun payında düşüş, ABD dolarının payında ise artış gözlenmiştir. Diğer taraftan, parite hareketleri de ihracat ve ithalatın nominal değerine önemli etkide bulunmuştur. Paritenin 2007 yılı sonunda sabit tutulmasıyla yapılan hesaplama göre, euro-dolar parite değişimi 2008 yılı Ocak-Mart döneminde ihracatın ve ithalatın ABD doları değerini sırasıyla 0,4 ve 0,5 milyar ABD doları artırmıştır. Bu gelişmelerde 2007 yılı sonunda 1,46 olan euro/dolar paritesinin, Mart ayında 1,55'e kadar yükselmesi etkili olmuştur.

İhracatta Döviz Kompozisyonu (% pay)

Kaynak: TÜİK.

Mevsimsellikten Arındırılmış İhracat ve Seçilmiş Alt Sektörler (milyar ABD doları)

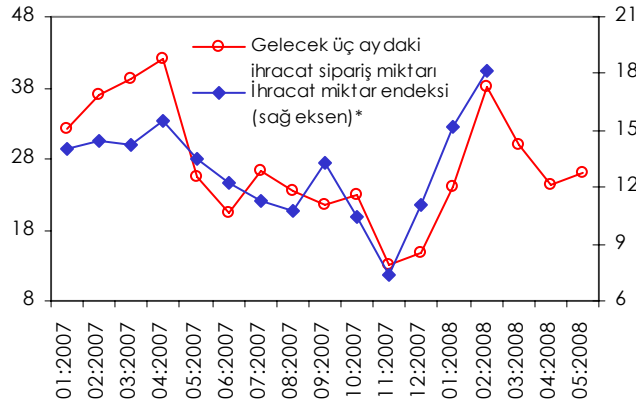
Kaynak: TCMB.

21. Mevsimsellikten arındırılmış veriler de, ihracattaki güçlü performansı desteklemektedir. 2008 yılının ilk çeyreğinde, nominal ihracat bir önceki çeyreğe göre yüzde 8,4 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde, ihracatın öncü sektörlerinden motorlu kara taşıtları sektörü mevsimsellikten arındırılmış nominal ihracatı bir önceki döneme göre yüzde 10, tekstil ve giyim sektörleri ihracatı ise yüzde 2,5 oranında artış kaydetmiştir.

22. TCMB İktisadi Yönelim Anketi (İYA)'nde yer alan "Gelecek üç aydaki sipariş miktarı beklentisi" Nisan ayında bir miktar gerilemekle birlikte, ihracatın yüksek performansının devam edeceğine işaret etmektedir.

İhracat Beklentileri- Gelecek 3 ay

(artış-azalış)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

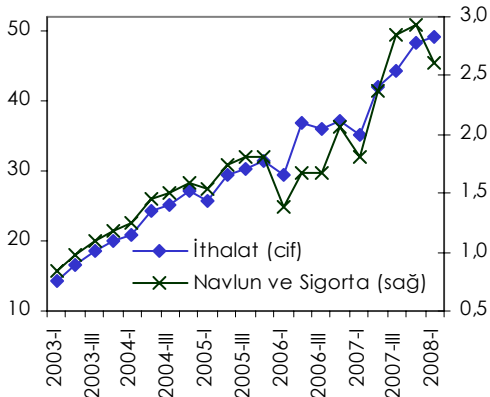
* ihracat miktar endeksi grafiği bir ay geriye kaydırılmıştır.

Mal İthalatı

23. 2008 yılı Ocak-Mart döneminde gerek reel gerekse nominal ithalatta, ihracat artışlarının altında kalmakla birlikte, toparlanma gözlenmiştir. Başta enerji olmak üzere ithalat fiyatlarının söz konusu dönemde hızla yükselmesi nominal ithalat artışına önemli katkı sağlamış ve ithalat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 39,5 oranında artmıştır. Yılın ilk çeyreğinde ithalat miktar endeksi yüzde 13,4 oranında artarken ithalat fiyatları yüzde 22,8 oranında yükselmiştir.

İthalat

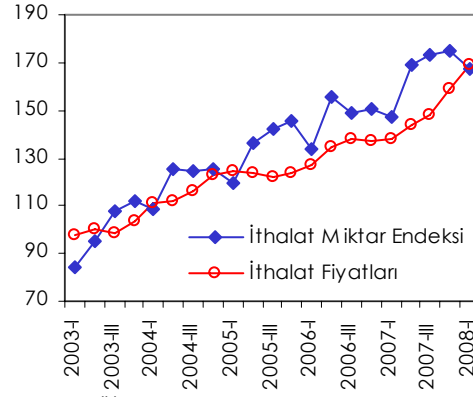
(milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

İthalat - Miktar ve Birim Değer

(2003=100)

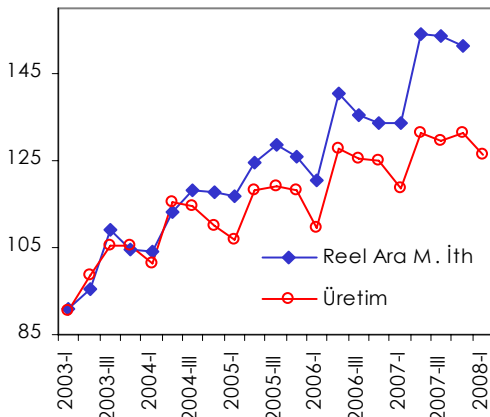

Kaynak: TÜİK.

24. Ocak-Mart döneminde ara malı ithalatı güçlü ihracat performansının da etkisiyle yüzde 39,1 oranında artmış ve ithalat artışının belirleyicisi olmuştur. Bunun yanı sıra, aynı dönemde petrol fiyatlarının rekor seviyelere yükselmesi enerji ithalatını hızlandırmış ve ara malı ithalatına yüksek katkı sağlamıştır.

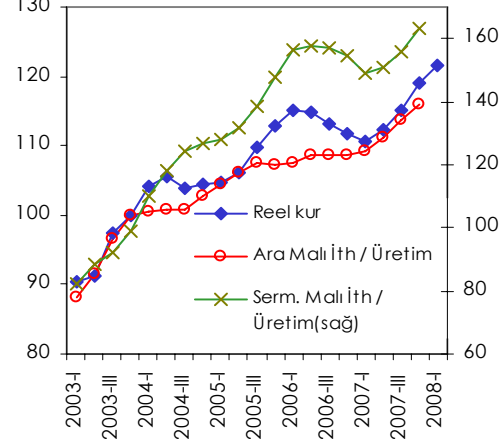
25. Yılın ilk çeyreğinde tüketim ve sermaye malı ithalatı, geçen yılın aynı dönemdeki düşük bazın da etkisiyle, sırasıyla yüzde 36 ve yüzde 46,1 oranında artmıştır. Ancak, önümüzdeki dönemde iç talepteki yavaşlamanın devam etmesi ve YTL'deki muhtemel değer kaybı durumunda, tüketim ve sermaye malı ithalatındaki toparlanmanın yerini yavaşlamaya bırakacağı düşünülmektedir.

İmalat Sanayi Üretimi ve Ara Malı İth. (2003=100)

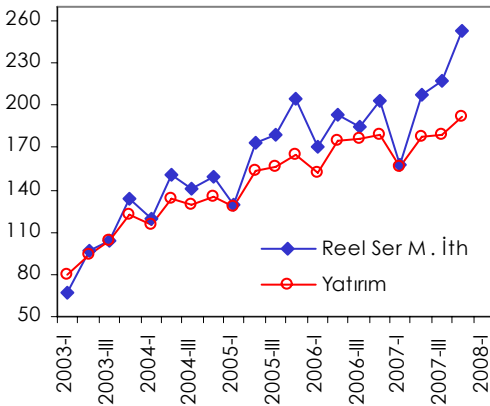
Kaynak: TÜİK.

Ara ve Serm. M. İth./ İmalat San. Ü. oranı ve Reel Kur (ÜFE) (12-aylık ort.)

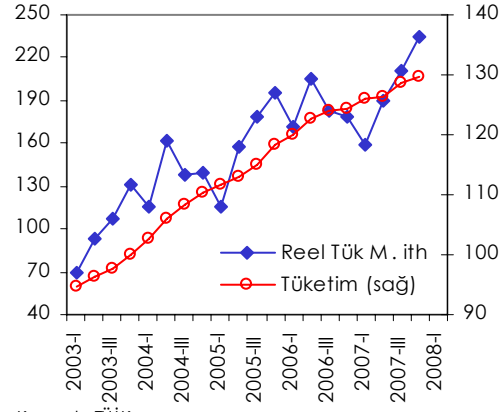
Kaynak: TCMB, TÜİK.

Yatırım Harcamaları ve Serm.Malı İth. (2003=100)

Kaynak: TÜİK.

Tüketim Harcamaları ve Tük.Malı İth. (2003=100, Tük. için 12-aylık ort.)

Kaynak: TÜİK.

26. Kalem bazında incelendiğinde, yılın ilk çeyreğinde ithalat artışına en yüksek katkının, fiyat artışlarına bağlı olarak, ham petrol ve doğalgazdan geldiği gözlenmektedir. Fiyat artışlarının yüksek olduğu diğer bir sektör olan ana metal sanayi sektörü de toplam ithalat artışına önemli katkı sağlamıştır. İthalat artışına görece olarak yüksek katkı sağlayan diğer kalemler; kimyasal madde ve ürünler, makine ve teçhizat, motorlu kara taşıtları ile rafine edilmiş petrol ürünleri olmuştur.

İthalat
(milyon ABD doları)

	Ocak-Mart					İthalat payı	
	2007	2008	% Değişim	% Katkı	\$ Katkı	2007	2008
Toplam	35209	49124	39,5				
Sermaye Malı	5133	6979	36,0	5,2	1846	14,6	14,2
Ara Malı	26303	36588	39,1	29,2	10285	74,7	74,5
Tüketim Malı	3652	5337	46,1	4,8	1684	10,4	10,9
Diğer	120	220	82,7	0,3	100	0,3	0,4
Önemli Fasıllar (ISIC Rev.3'e göre):							
Tarım ve Hayvancılık	1061	1617	52,4	1,6	556	3,0	3,3
Madencilik ve Taşocakçılığı	5493	8323	51,5	8,0	2829	15,6	16,9
Hampetrol ve Doğalgaz	4932	7572	53,5	7,5	2640	14,0	15,4
Tekstil Ürünleri	1143	1324	15,8	0,5	181	3,2	2,7
Kağıt ürünleri	605	750	23,9	0,4	145	1,7	1,5
Rafine edilmiş petrol, Kok köm., nükl. Yak.	1663	2778	67,0	3,2	1115	4,7	5,7
Kimyasal Madde ve Ürünler	5167	6721	30,1	4,4	1554	14,7	13,7
Plastik ve Kautçuk ürünleri	642	872	35,8	0,7	230	1,8	1,8
Ana Metal Sanayi	4688	6254	33,4	4,4	1567	13,3	12,7
Metal Eşya Sanayi (Mak. & Teçh. hariç)	544	798	46,8	0,7	254	1,5	1,6
Makine ve Teçhizat	3361	4191	24,7	2,4	830	9,5	8,5
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşleme Makinaları	646	862	33,3	0,6	215	1,8	1,8
Elektrikli Makina ve Cihazlar	1227	1967	60,4	2,1	741	3,5	4,0
Radio, TV, Haberleşme Teçhizatı ve Cih.	1265	1566	23,8	0,9	301	3,6	3,2
Tıbbi ve Optik aletler	668	949	42,0	0,8	281	1,9	1,9
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	2854	4114	44,2	3,6	1260	8,1	8,4
Diğer Ulaşım Araçları	434	588	35,6	0,4	154	1,2	1,2
Atık ve hurdalar (toptan ve perakende)	1494	2138	43,1	1,8	644	4,2	4,4

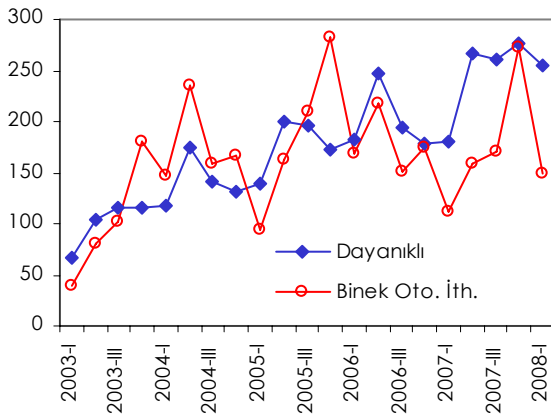
Kaynak: TÜİK.

27. 2007 yılı Temmuz ayından itibaren iç talepteki canlanma ve düşük baz etkisinin de katkısıyla artışa geçen binek otomobil ithalatı 2008 yılının ilk çeyreğinde yüzde 57,5 oranında artış göstermiştir. Diğer taraftan, dayanıklı, yarı dayanıklı ve dayanıksız tüketim malı ithalatı istikrarlı bir şekilde büyümeye devam etmektedir.

28. Sanayi ile ilgili taşımacılık araç ve gereçleri ithalatı da, 2007 yılının son çeyreğinden itibaren toparlanmaya başlamış ve Ocak-Mart döneminde yüzde 45,8 oranında büyüme sergilemiştir. Motorlu kara taşıtları ihracatındaki yüksek performansa paralel olarak taşıt araçlarının aksam ve parçaları ithalatı ise aynı dönemde yüzde 39,2 oranında artış göstermiştir.

Dayanıklı Tük. M. ve Binek Oto. İth.

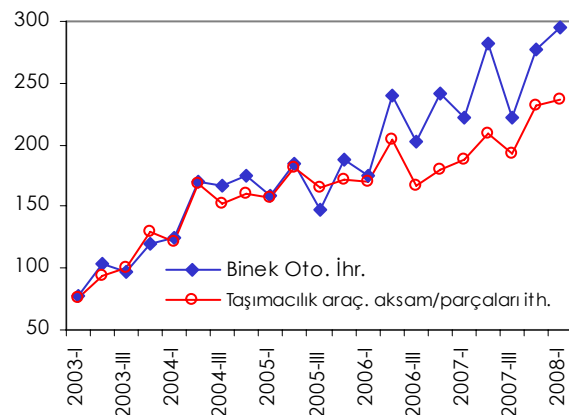
(2003=100)

Kaynak: TÜİK.

Taşıt Araçları Aksam/Parça İthalatı ve

Binek Oto. İhracatı (2003=100)

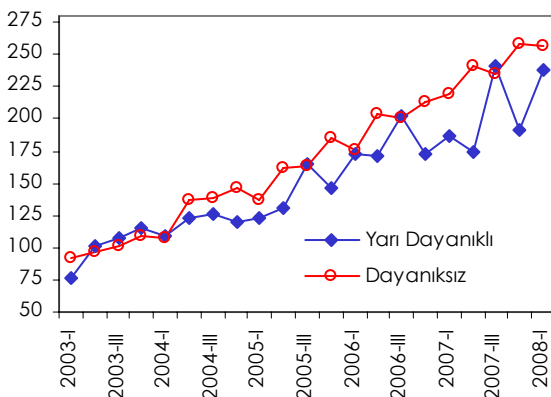

Kaynak: TÜİK.

29. TCMB/TÜİK tarafından yayımlanan tüketici güven endeksi, özel tüketimde 2007 yılının son çeyreğinden itibaren gerileme göstermektedir. Endeks, 2008 yılının Nisan ayında da söz konusu eğilimini sürdürmüştür. Bu durum tüketim malı ithalatındaki hızlanmanın geçici olduğu beklentisini güçlendirmektedir.

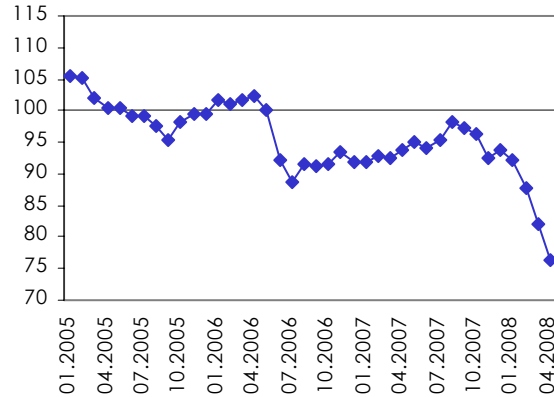
Yarı Dayanıklı ve Dayanıksız

Tüketim Malı İth. (2003=100)

Kaynak: TÜİK.

Tüketici Güven Endeksi (TCMB-TÜİK)

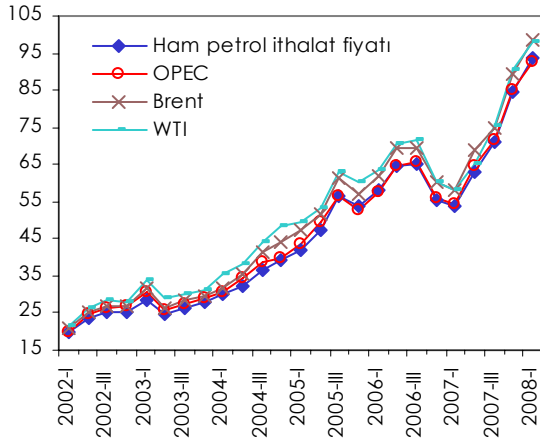

Kaynak: TCMB, TÜİK.

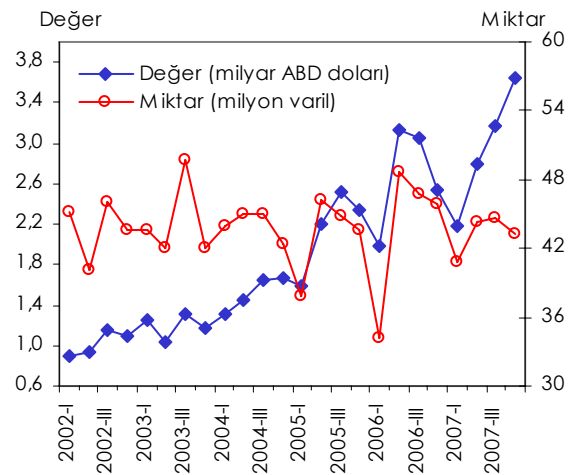
30. 2007 yılı başından itibaren artış eğiliminde olan uluslararası ham petrol fiyatları OPEC'in üretim miktarlarını artırmayacağını açıklaması üzerine arz sıkıntıları yaşanacağı beklentisi ve ABD dolarındaki değer kayıpları nedeniyle 2008 yılı ilk çeyreğinde tarihi yüksek seviyelere yükselmiştir. Bu gelişmeler neticesinde, yılın ilk çeyreğinde enerji ithalatı yüzde 56,5 oranında artarak toplam ithalat artışına 11,2 puan katkı yapmıştır. Nisan ayı sonunda 120 ABD doları/varil olan Brent tipi ham petrol fiyatları, Mayıs ayında 130 ABD doları/varil seviyesini geçmiştir. Petrol fiyatlarının yüksek seyrini koruması, ara malı ithalatının ABD doları cinsinden değerinin ivme kazanma olasılığını güçlendirmektedir.

Ham Petrol Fiyatları

(varil başına ABD doları, ortalama)

Kaynak: DPT, OPEC, EIA.

Ham Petrol İthalatı

Kaynak: TÜİK.

31. Ocak-Mart döneminde, ham petrol ve doğal gaz ile ana metalin yanı sıra ithalat fiyatları yüksek artış gösteren diğer sektörler tarım, gıda ürünleri ve içecek, kimyasal madde ve ürünler ile atık ve hurdalar olmuştur.

İthalat – Birim Değer Endeksleri

(Yıllık % Değişim)

	2007				2007	2008
	I	II	III	IV		I
Toplam	8,3	7,2	7,0	15,7	9,7	22,8
Sermaye Malı	6,2	-0,9	-2,3	4,9	2,1	10,0
Ara Malı	9,9	7,7	7,7	12,9	9,6	26,8
Tüketim Malı	4,1	5,8	4,0	10,0	6,5	16,5
Önemli Fasıllar (ISIC Rev.3'e göre):						
Ham Petrol ve Doğal Gaz	-1,3	-3,3	1,9	27,2	5,8	50,3
Gıda Ürünleri ve İçecek	11,0	19,6	19,2	29,9	20,5	35,4
Tekstil Ürünleri	5,6	3,5	2,9	5,2	4,2	7,5
Kağıt ürünleri	11,3	8,3	8,4	11,8	9,9	12,2
Rafine edilmiş petrol, Kok köm., nükl. Yak.	-3,9	5,1	6,9	40,4	12,8	58,3
Kimyasal Madde ve Ürünler	6,3	7,0	8,1	12,5	8,8	19,0
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	9,7	7,1	6,2	14,5	9,3	14,2
Ana Metal Sanayi	26,0	16,5	11,5	15,3	16,4	20,3
Metal Eşya Sanayi (Mak. & Teçh. hariç)	11,1	2,3	1,3	8,7	6,1	12,9
Makine ve Teçhizat	7,5	1,0	2,4	9,8	5,1	10,2
Elektrikli Makina ve Cihazlar	-4,2	-2,2	6,2	12,4	3,5	10,5
Radyo, TV, Haberleşme Teçhizatı ve Cih.	5,3	13,7	4,0	12,1	8,7	12,8
Tıbbi ve Optik aletler	3,3	7,4	16,0	2,0	7,2	0,5
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	8,7	6,9	5,1	10,1	8,3	12,9
Atık ve hurdalar (toptan ve perakende)	31,4	32,4	20,0	25,6	26,3	40,2

Kaynak: TÜİK.

32. 2007 yılının ikinci yarısında reel ihracat artışı üzerinde gerçekleşen reel ithalat artışları 2008 yılının ilk çeyreğinde yeniden tersine dönmüştür. Söz konusu eğilimde, ithalattaki yavaşlamadan ziyade ihracattaki güçlü performans etkili olmuştur.

33. Alt kalemler itibarıyla, gıda ürünleri, ana metal, metal eşya, elektrikli makine ve cihazlar, makine ve teçhizat, tıbbi ve optik aletler ile motorlu kara taşıtları ithalatının yüksek artışlar gösterdiği gözlenmiştir.

İthalat – Miktar Endeksleri
(Yıllık % Değişim)

	2007				2007	2008
	I	II	III	IV		I
Toplam	10,1	8,3	16,2	16,6	11,7	13,4
Sermaye Malı	-1,0	9,0	19,8	24,3	13,5	23,7
Ara Malı	14,5	10,0	15,4	13,7	13,3	9,7
Tüketim Malı	-4,0	-6,9	16,9	31,4	8,9	25,5
Önemli Fasıllar (ISIC Rev.3'e göre):						
Ham Petrol ve Doğal Gaz	19,3	5,7	2,9	1,0	8,1	2,2
Gıda Ürünleri ve İçecek	-4,3	-18,3	-14,9	4,5	-10,3	24,0
Tekstil Ürünleri	17,7	27,9	19,9	20,7	21,1	7,0
Kağıt ürünleri	5,3	15,5	15,9	8,3	9,8	9,9
Rafine edilmiş petrol, Kok köm., nükl. Yak.	9,2	0,0	21,7	29,5	6,3	5,5
Kimyasal Madde ve Ürünler	10,4	13,0	12,6	11,9	10,5	9,1
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	6,0	6,6	16,1	16,4	10,3	18,7
Ana Metal Sanayi	19,4	9,7	29,4	13,2	16,3	10,9
Metal Eşya Sanayi (Mak. & Teçh. hariç)	1,5	8,8	9,0	19,4	8,2	29,4
Makine ve Teçhizat	7,9	14,0	14,5	22,3	13,6	12,5
Elektrikli Makina ve Cihazlar	7,0	33,3	28,3	25,8	22,5	44,9
Radyo, TV, Haberleşme Teçhizatı ve Cih.	4,2	7,4	22,2	8,7	9,1	9,6
Tıbbi ve Optik aletler	-2,6	5,1	7,8	28,7	8,6	40,5
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	-10,8	-11,4	9,9	38,4	4,5	27,3
Atık ve hurdalar (toptan ve perakende)	45,9	14,1	0,3	11,9	15,3	2,1

Kaynak: TÜİK.

34. 2007 yılından itibaren AB'den yapılan ithalatın payında gerileme gözlenirken Rusya, Çin ve Ukrayna'dan yapılan ithalatın payında artış gözlenmektedir. Bunun yanı sıra, Ocak-Mart döneminde İran'dan yapılan ithalatın payında gerileme gözlenirken, diğer Orta Doğu ülkelerinin payında artış gözlenmiştir. Bu gelişmelerde, petrol fiyatlarındaki yükselişe bağlı olarak söz konusu ülkelerden yapılan enerji ithalatının hızla artması etkili olmuştur.

İthalat – Ülke Dağılımı
(milyon ABD doları)

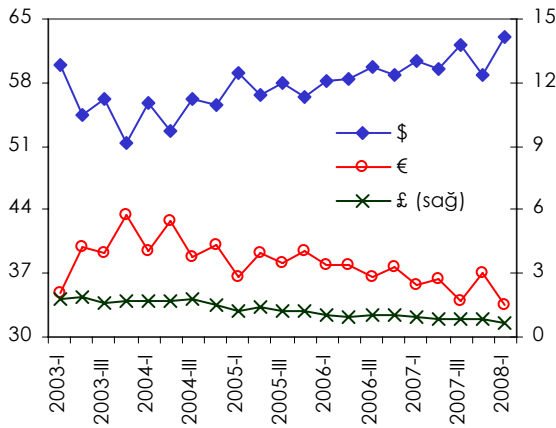
	Ocak-Mart						
	2007		2008		% Değişim	% Katkı	\$ Katkı
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)			
Toplam	35209	..	49124	..	39,5		
Avrupa Birliği Ülkeleri (27)	14548	41,3	18996	38,7	30,6	12,6	4448
Diğer Ülkeler	20390	57,9	29772	60,6	46,0	26,6	9382
Diğer Avrupa	7135	20,3	10598	21,6	48,5	9,8	3463
Asya	6756	19,2	9888	20,1	46,4	8,9	3132
Diğer	6499	18,5	9285	18,9	42,9	7,9	2786
Türkiye Serbest Bölgeleri	271	0,8	357	0,7	31,5	0,2	85
Seçilmiş Ülkeler ve Ülke Grupları							
OECD	18.998	54,0	25.218	51,3	32,7	17,7	6220
Almanya	3.452	9,8	4.688	9,5	35,8	3,5	1236
İtalya	2.048	5,8	2.731	5,6	33,4	1,9	683
A.B.D.	1.749	5,0	2.412	4,9	37,9	1,9	662
Fransa	1.742	4,9	2.149	4,4	23,3	1,2	406
İsviçre	869	2,5	1.172	2,4	34,9	0,9	303
İngiltere	1.278	3,6	1.527	3,1	19,5	0,7	249
İspanya	896	2,5	1.125	2,3	25,5	0,6	228
Belçika	649	1,8	812	1,7	25,2	0,5	163
Diğer OECD	6.314	17,9	8.602	17,5	36,2	6,5	2288
Orta Doğu Ülkeleri	2.358	6,7	3.629	7,4	53,9	3,6	1270
İran	1.401	4,0	1.666	3,4	18,9	0,8	265
Rusya	5.006	14,2	7.596	15,5	51,7	7,4	2590
Çin	2.620	7,4	3.964	8,1	51,3	3,8	1345
Ukrayna	1.028	2,9	1.555	3,2	51,3	1,5	527
G. Kore	874	2,5	1.141	2,3	30,6	0,8	267
Japonya	701	2,0	1.021	2,1	45,5	0,9	319
Romanya	713	2,0	937	1,9	31,4	0,6	224
Hindistan	492	1,4	721	1,5	46,7	0,7	229
Libya	108	0,3	36	0,1	-66,6	-0,2	-72

Kaynak: TÜİK.

35. AB'den yapılan ithalatın payındaki gerilemeyle birlikte, 2008 yılının ilk çeyreğinde euro cinsinden yapılan ithalatın payı da geçen yılın aynı dönemine göre gerilemiş, ABD doları cinsinden ithalatın payı artmıştır. Bu dönüşümde Rusya, Orta Doğu ve Uzak Doğu Asya ülkelerinden yapılan ithalatın payının artması etkili olmuştur. İngiliz sterlini cinsinden ithalatın payı ise istikrarlı olarak gerilemektedir.

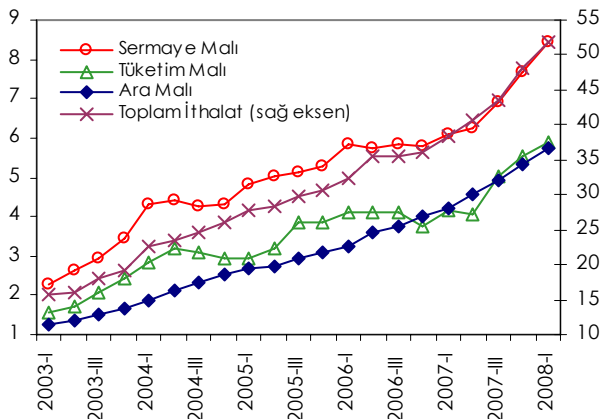
36. Mevsimsellikten arındırılmış verilere göre, Ocak-Mart döneminde ithalat bir önceki çeyreğe göre yüzde 7,5 oranında artmıştır. Söz konusu gelişmede özellikle sermaye malı ithalatındaki yüksek artışlar etkili olmuştur. Mevsimsellikten arındırılmış ara malı ithalatı bir önceki çeyreğe göre yüzde 6 oranında artarken, sermaye ve tüketim malı ithalatı sırasıyla yüzde 10,1 ve yüzde 6,6 oranında artmıştır.

İthalatta Döviz Kompozisyonu (% pay)

Kaynak: TÜİK.

Mevsimsellikten Arındırılmış İthalat ve Seçilmiş Alt Sektörler (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

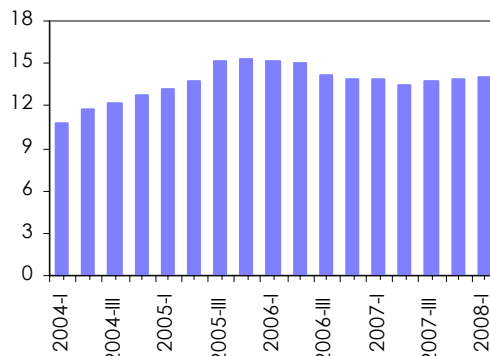
Hizmetler Hesabı

37. 2006 yılında gerileyen ve 2007 yılından itibaren yeniden artış eğilimine giren turizm gelirleri 2008 yılının ilk çeyreğinde de bu eğilimini sürdürmüş ve geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 28,4 oranında artmıştır. Söz konusu dönemde ülkemizden çıkış yapan ziyaretçi sayısının yüzde 16,7 arttığı, son yıllarda gerileyen ortalama harcamaların ise yüzde 10 artarak turizm gelirlerine katkıda bulunduğu gözlenmiştir. Turizm giderlerinin de aynı dönemde yüzde 19,9 oranında artması sonucu "net" turizm gelirindeki artış yüzde 32,3 olmuştur.

38. Öte yandan, Ocak-Mart döneminde inşaat ve finansal hizmet gelirleri sınırlı düzeyde artarken, taşımacılık giderleri hızlanmıştır. Söz konusu kalemlerdeki gelişmeler hizmetler hesabı fazlasındaki artışı sınırlamıştır. Böylece, turizm gelirlerinin katkısıyla, hizmetler hesabı fazlası söz konusu dönemde yüzde 12,5 oranında artmıştır.

Hizmetler Hesabı

(12-aylık, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Hizmetler Hesabı (milyon ABD doları)

	2007				2007	2008
	I	II	III	IV		I
Hizmetler hesabı	1225	2651	7714	2278	13868	1378
Toplam gelir	4130	6325	11772	6502	28729	5.216
Toplam gider	-2905	-3674	-4058	-4224	-14861	-3.838
Taşımacılık	0	28	-32	-357	-361	-239
Gelir	1064	1561	1959	1575	6159	1.346
Gider	-1064	-1533	-1991	-1932	-6520	-1.585
Turizm	1490	2825	7923	2989	15227	1.971
Gelir	2162	3728	8732	3865	18487	2.776
Gider	-672	-903	-809	-876	-3260	-805
İnşaat hizm.	190	228	139	202	759	231
Gelir	190	228	139	202	759	231
Gider	0	0	0	0	0	0
Finansal hizm.	-79	-41	-26	-82	-228	-31
Gelir	73	88	114	120	395	180
Gider	-152	-129	-140	-202	-623	-211
Diğer Hizmetler	-376	-389	-290	-474	-1529	-554
Gelir	641	720	828	740	2929	683
Gider	-1017	-1109	-1118	-1214	-4458	-1237

Kaynak: TCMB.

Turizm İstatistikleri

	2007				2007	2008
	I	II	III	IV		I
Turizm Gelirleri (milyon ABD doları)	2163	3727	8732	3865	18487	2776
Çıkış yapan yabancı ziyaretçiler (bin kişi)	2552	5777	9941	4746	23017	3000
Çıkış yapan vatandaş ziyaretçiler (bin kişi)	640	710	1930	918	4198	726
Turizm Giderleri (milyon ABD doları)	671	903	809	876	3260	805
Giriş yapan vatandaş ziyaretçiler (bin kişi)	1174	1356	1137	1289	4956	1065

Kaynak: TÜİK, TCMB.

Gelir Hesabı

39. 2008 yılının ilk çeyreğinde, özel sektörün uzun vadeli borçlanmasına paralel olarak faiz ödemeleri ve son yıllarda yüksek seyreden doğrudan yatırım girişlerine bağlı olarak yurt dışına kâr transferleri artış göstermiştir. Ancak, portföy yatırım gelirindeki artış söz konusu giderleri telafi edebilmiş ve böylece, Ocak-Mart döneminde gelir hesabı açığında geçen yılın aynı dönemine göre bir miktar kapanma gözlenmiştir.

Cari Transferler

40. Ödemeler dengesinde cari transferlerin sunum şekli, navlun sigortası dışında yurt dışında yerleşik kişilerle gerçekleştirilen diğer sigorta ve reasürans işlemlerine ilişkin net geliri de kapsayacak biçimde değiştirilmiştir. Buna göre, "resmi transferler" alt başlığı "Genel Hükümet" biçiminde adlandırılmış, işçi gelirleri "Diğer Sektörler" alt başlığına alınmıştır. Yukarıda sözü edilen diğer sigorta ve reasürans işlemlerine ilişkin net gelir ise işçi gelirlerinin yanı sıra "Diğer Sektörler" başlığı altında sınıflandırılmıştır.

41. Ocak-Mart döneminde cari transferlerde yüzde 34 oranında artış gözlenmiştir. Bu dönemde Genel Hükümet transferleri yüzde 20,8, işçi gelirleri yüzde 53,5 artarken diğer transfer gelirleri yüzde 15,9 gerilemiştir.

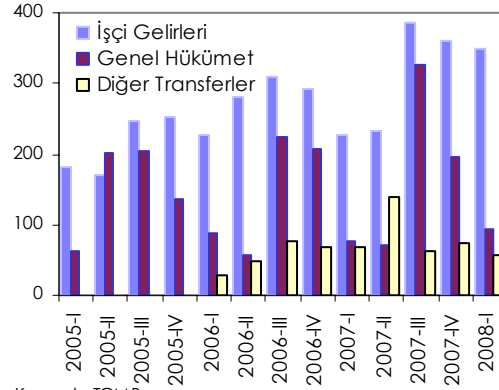
Gelir Hesabı
(milyon ABD doları)

	2007				2007	2008
	I	II	III	IV		I
Gelir Hesabı	-1919	-1598	-1806	-1618	-6941	-1856
Ücret Ödemeleri (net)	-29	-28	-25	-24	-106	-27
Yatırım Geliri (net)	-1890	-1570	-1781	-1594	-6835	-1829
Toplam gelir	1644	1371	1644	1725	6384	2161
Toplam gider	-3534	-2941	-3425	-3319	-13219	-3990
Doğrudan Yatırımlar	-322	-610	-408	-545	-1885	-473
Gelir	22	52	22	12	108	72
Gider	-344	-662	-430	-557	-1993	-545
Portföy Yatırımları	-566	372	-74	651	383	33
Gelir	1084	794	1065	1175	4118	1522
Gider	-1650	-422	-1139	-524	-3735	-1489
Diğer Yatırımlar	-1002	-1332	-1299	-1700	-5333	-1389
Faiz geliri	538	525	557	538	2158	567
Faiz gideri	-1540	-1857	-1856	-2238	-7491	-1956
Uzun vade	-1364	-1715	-1654	-2064	-6797	-1798
Merkez Bankası	-123	-91	-230	-119	-563	-115
Genel Hükümet	-394	-503	-319	-504	-1720	-360
Bankalar	-216	-299	-317	-410	-1242	-376
Diğer Sektör	-631	-822	-788	-1031	-3272	-947
Kısa vade	-176	-142	-202	-174	-694	-158

Kaynak: TCMB.

Cari transferler

(milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

III. SERMAYE HAREKETLERİ

42. 2008 yılı ilk çeyreğinde, cari işlemler ile net hata ve noksan kalemlerinin toplamından oluşan dış finansman ihtiyacı 12,2 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Rezerv değişimleri ve IMF kredileri hariç tutulduğunda, bu dönemdeki net sermaye girişi 12,3 milyar ABD doları olmuştur. Finansman yapısında doğrudan yatırımlar ve özel sektörün kullandığı uzun vadeli krediler belirleyici olmuştur.

43. Bu gelişmelere bağlı olarak resmi rezervlere 0,1 milyar ABD doları giriş, bankaların muhabir mevcutlarından 0,4 milyar ABD doları çıkış olmuştur. Ancak, mevcut stoktaki değer değişimi ve döviz kompozisyonuna bağlı olarak kur etkisi neticesinde, altın dahil Merkez Bankası net rezervi 2007 yılı sonunda 76,4 milyar ABD dolarından, 2008 yılı Mart ayı itibarıyla 80 milyar ABD dolarına yükselmiş, bankaların muhabir mevcudu ve efektif kasası ise aynı dönemde değişmemiş ve 31,8 milyar ABD doları düzeyinde kalmıştır.

Dış finansman ihtiyacı ve finansman kaynakları (milyar ABD doları)

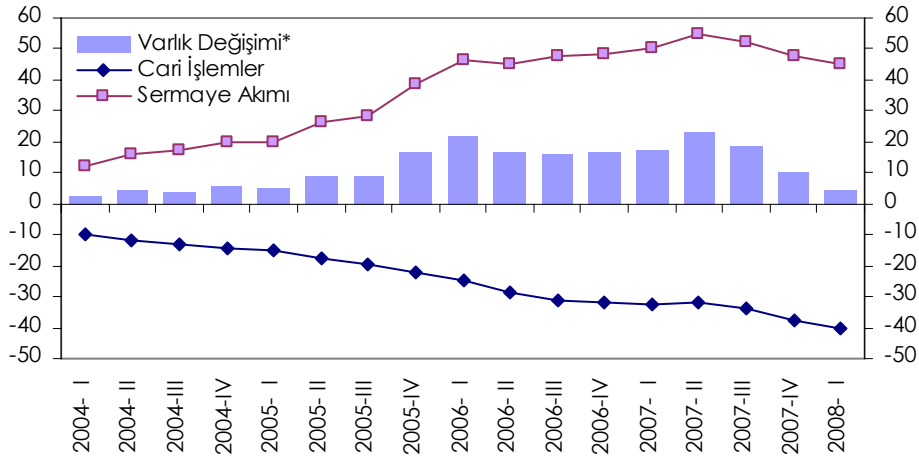
	2006				2006	2007				2007	2008 I
	I	II	III	IV		I	II	III	IV		
1. Cari İşlemler Dengesi	-8,6	-10,7	-4,8	-7,8	-31,9	-9,2	-10,0	-6,8	-11,6	-37,6	-12,0
2. Net Hata Noksan	1,2	2,0	-2,1	-1,2	-0,2	0,9	2,9	-3,6	0,9	1,1	-0,2
I. Toplam Finansman İhtiyacı (=1+2)	-7,4	-8,7	-6,9	-9,1	-32,1	-8,4	-7,0	-10,4	-10,7	-36,5	-12,2
II. Toplam Finansman (=1+2+3)	7,4	8,7	6,9	9,1	32,1	8,4	7,0	10,4	10,7	36,5	12,2
1. Sermaye Hareketleri (net)	15,2	10,9	10,5	16,5	53,0	17,3	13,9	8,9	11,9	52,0	12,3
Doğrudan Yatırımlar (net)	1,4	7,8	3,5	6,3	19,1	8,2	2,7	4,3	4,7	19,9	4,0
Portföy Yatırımları (net)	3,6	-4,5	4,1	4,2	7,4	4,5	1,5	-1,9	-3,4	0,7	-1,3
Genel Hükümetin Tahvil İhracı	2,3	-0,6	0,8	0,8	3,3	3,4	-1,0	-0,5	-0,9	0,9	-0,9
Yabancıların Türkiye'de Menkul Kıymet Alımı	1,6	-3,8	4,6	5,7	8,1	1,8	2,9	-0,1	-2,7	1,9	0,0
Yerleşiklerin Yurt Dışında Menkul Kıymet Alımı	-0,3	-0,1	-1,3	-2,3	-4,0	-0,7	-0,4	-1,3	0,3	-2,1	-0,5
Kredi Kullanımı (IMF kredileri hariç, net)	10,1	7,6	3,8	3,3	24,8	8,2	10,6	7,1	9,7	35,6	10,1
Genel Hükümet	-0,2	-0,2	0,3	-0,6	-0,7	0,1	-0,4	0,3	0,1	0,1	-0,5
Bankalar	2,4	3,0	0,3	0,1	5,8	0,9	3,3	-0,1	1,5	5,6	1,9
Uzun Vade	1,3	3,2	0,7	4,5	9,8	2,1	2,6	1,9	0,6	7,3	1,7
Kısa Vade	1,1	-0,2	-0,5	-4,4	-4,0	-1,3	0,7	-2,0	0,9	-1,7	0,2
Diğer Sektörler	7,9	4,8	3,3	3,8	19,7	7,2	7,7	6,9	8,1	29,9	8,6
Uzun Vade	8,6	3,1	2,8	3,9	18,5	6,5	5,8	5,4	7,8	25,5	7,1
Kısa Vade	0,0	0,1	0,3	0,0	0,5	-0,1	0,6	0,2	-0,5	0,2	0,1
Ticari Krediler	-0,8	1,5	0,1	-0,2	0,7	0,8	1,3	1,3	0,8	4,2	1,4
Mevduat	1,5	0,3	-1,1	3,9	4,6	-3,4	-0,5	-1,0	1,6	-3,3	0,9
Merkez Bankası	-0,2	-0,3	-0,5	-0,3	-1,3	-0,3	-0,3	-0,6	-0,4	-1,5	-0,3
Bankalar	1,6	0,6	-0,6	4,2	5,9	-3,2	-0,3	-0,4	2,0	-1,9	1,2
Diğer	-1,3	-0,3	0,1	-1,3	-2,9	-0,2	-0,4	0,3	-0,6	-1,0	-1,4
2. IMF Kredileri	-1,8	-1,8	0,1	-1,0	-4,5	-2,3	0,0	-1,0	-0,7	-4,0	-0,5
Merkez Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	-1,8	-1,8	0,1	-1,0	-4,5	-2,3	0,0	-1,0	-0,7	-4,0	-0,5
3. Rezerv Değişimi (- artış)	-6,0	-0,3	-3,6	-6,5	-16,4	-6,6	-6,9	2,6	-0,5	-11,5	0,4
Bankalar Muhabir Mevcudu	1,1	-3,3	-2,8	-5,3	-10,3	-0,2	-6,4	3,6	-0,4	-3,5	0,4
Resmi Rezervler	-7,1	3,0	-0,8	-1,2	-6,1	-6,4	-0,5	-1,0	-0,1	-8,0	-0,1

Kaynak: TCMB.

44. Uluslararası piyasalarda özellikle Ağustos ayından sonra görülen dalgalanmanın Türkiye'ye sermaye girişi üzerindeki etkileri belirginleşmeye başlamıştır. Nitekim, bu dönemde yıllıklandırılmış bazda cari işlemler açığı genişlemeye devam ederken, sermaye girişi aynı hızda artmamış, buna bağlı olarak döviz varlıklarındaki artış sınırlı düzeyde gerçekleşmiştir.

Cari İşlemler Hesabı ve Finansmanı

(12-aylık top., milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

* Varlık değişimi, ödemeler dengesi tablosundan resmi rezervler, bankaların döviz varlıkları ve net hata ve noksan kalemleri toplamının ters işaretlisi olarak gösterilmiştir.

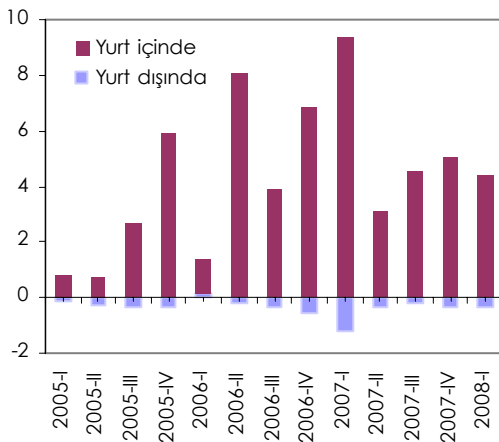
Doğrudan Yatırımlar

45. 2006 yılında hız kazanan doğrudan yatırım girişleri 2007 yılında yüksek seyirini sürdürmüş, 2008 yılı ilk çeyreğinde ise bir miktar yavaşlamıştır. Türkiye'ye bu dönemde 4,4 milyar ABD doları, Türkiye'de yerleşikler tarafından ise yurt dışında 0,3 milyar ABD doları doğrudan yatırım gerçekleşmiştir. Dış finansman imkanlarının azaldığı bir dönemde Türkiye'ye bu miktarda doğrudan yatırım gelmiş olması kayda değer görülmektedir.

46. Doğrudan yatırımlarda en büyük pay, bankacılık sektörünün etkisiyle, hizmetler sektörünün olmuştur. Hizmetler sektörü 2008 yılı ilk üç ayındaki toplam doğrudan yatırımların yüzde 68,5'ini oluşturmuştur. Diğer taraftan, gıda-tütün ile plastik-kauçuk imalatı sektörlerine yapılan doğrudan yatırımlar sayesinde, imalat sanayiine yapılan yatırımlar gayrimenkul ve diğer sermaye dahil doğrudan yatırımların yüzde 10,4'ünü oluşturmuştur. Yabancıların yurt içinde gayrimenkul alımları da doğrudan yatırımlarda önemli yer tutmaktadır. Bu dönemde gayrimenkul alımları kanalıyla 0,8 milyar ABD doları tutarında doğrudan sermaye girişi gerçekleşmiştir.

Doğrudan yatırımlar

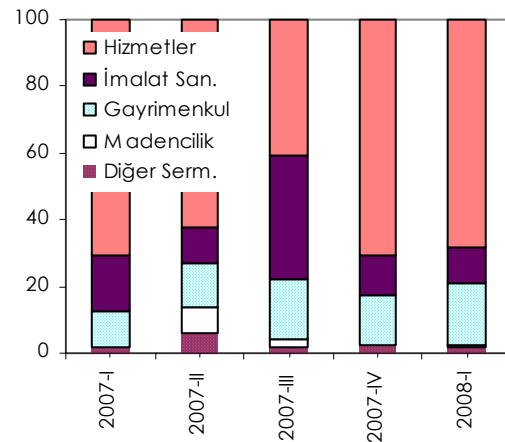
(milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Yurt İçine Doğrudan yatırımlar

(yüzde pay)

Kaynak: TCMB.

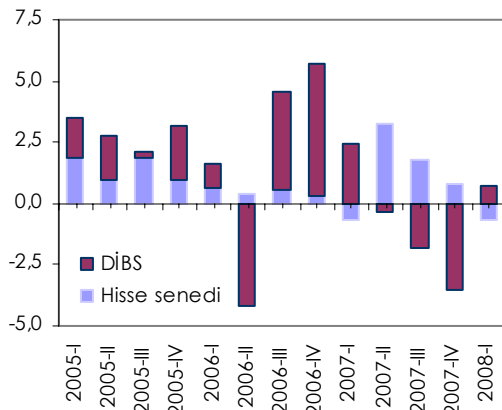
Portföy Yatırımları

47. 2007 yılı Ağustos ayından itibaren uluslararası kredi piyasalarında risk algılamalarının artması sonucunda portföy kaynaklı sermayede çıkış eğilimi gözlenmiştir. Yurt dışı yerleşiklerin satışları DİBS üzerinde yoğunlaşmış, hisse senedi piyasasında ise Eylül ayından sonra genellikle alım yapmışlardır.

48. 2008 yılı ilk çeyreğinde yurt dışı yerleşikler İMKB'de 0,7 milyar ABD doları hisse senedi net satışı yapmışlardır. Diğer taraftan, Ocak ayında 1,9 milyar ABD doları tutarında DİBS aldıktan sonra, izleyen aylarda yeniden satış eğilimine girmiş, Şubat-Nisan döneminde net 3,3 milyar ABD doları tutarında DİBS net satışı gerçekleştirmiştir.

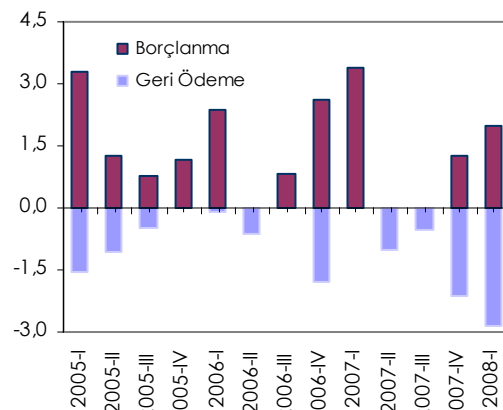
49. 2008 yılı ilk üç ayında Hazine yurt dışında 2 milyar ABD doları karşılığı tahvil ihraç ederken, 2,9 milyar ABD doları geri ödeme yapmıştır.

Yabancıların menkul kıymet yatırımları (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Genel Hükümet tahvil ihracı (milyar ABD doları)

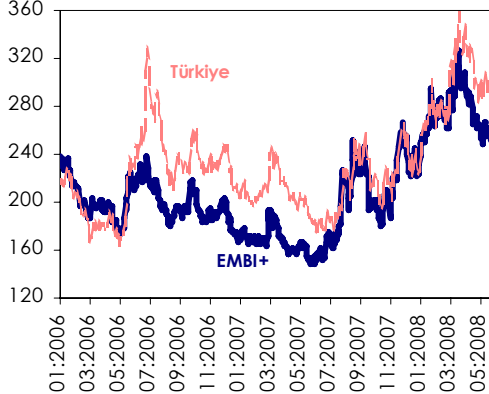

Kaynak: TCMB.

50. Yılın ikinci yarısında, küresel düzeyde finansal piyasalarda gözlenen dalgalanmalar, gelişmekte olan ülkelere ait yatırım araçlarına olan ilgiyi zayıflatmış ve söz konusu ülkelerle ABD tahvilleri arasındaki getiri farklarını artırmıştır. 1 Haziran 2007 tarihinde 149 baz puanı gerileyen Yükselen Piyasalar Tahvil Ana Endeksi (EMBI+), 2008 yılı Mart ayı sonu itibarıyla 308 baz puanı kadar yükselmiş, Nisan ve Mayıs aylarında bir miktar gerilemiştir. Diğer taraftan, 2007 yılının son çeyreğinden itibaren genellikle EMBI+ ortalama endeksi ile aynı düzeylerde seyreden Türkiye'nin getiri farkı, Mart ayından itibaren yeniden EMBI+ ortalama endeksinin üzerine çıkmıştır.

İkincil Piyasa Getiri Farkları

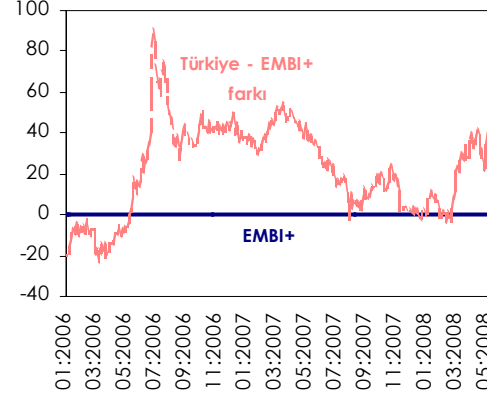
(baz puan)

Kaynak: JPMorgan.

Getiri farklarında Türkiye'nin EMBI+

ortalamasına göre durumu (baz puan)

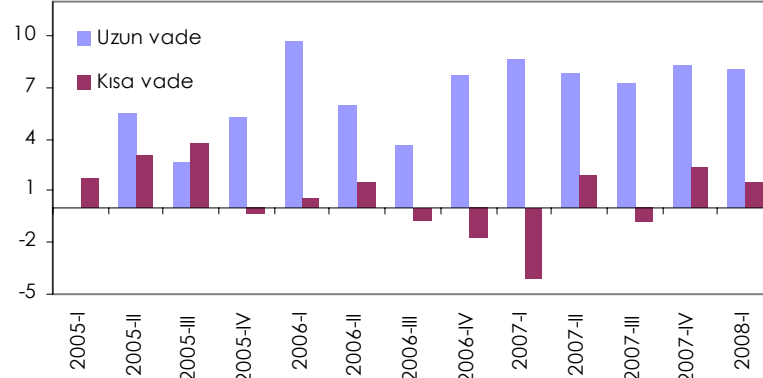

Getiri Farkı (spread): Ülkelerin uluslararası piyasalarda ihraç ettikleri tahvil getirileri ve ABD Hazine tahvil getirileri arasındaki fark.

Diğer Yatırımlar

51. Son yıllarda artan uzun vadeli sermaye girişlerinin toplam finansman içindeki payı 2007 yılında da yükselmeye devam etmiştir. Ancak, 2007 yılının özellikle son çeyreğinden itibaren kısa vadeli sermaye girişlerinde, uzun vadeli girişlerin halen çok gerisinde olmakla beraber, artış görülmüştür.

Uzun ve kısa vadeli sermaye
(milyar ABD doları, net)

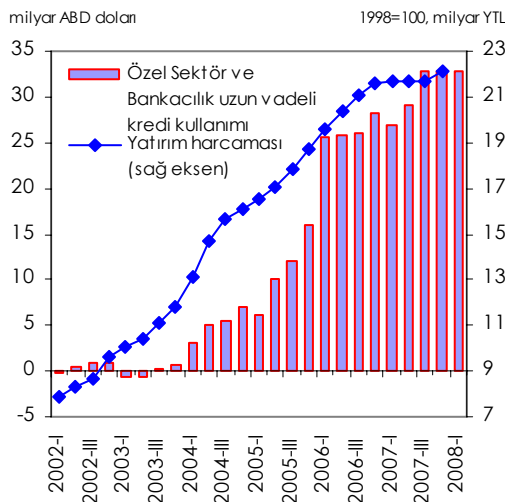

Not: Doğrudan ve portföy yatırımı ile, IMF kredileri ve bankaların döviz varlıkları hariç.
Kaynak: TCMB.

52. Tamamına yakını bankacılık-dışı özel sektörün oluşturduğu "diğer sektörler", 2008 yılı ilk çeyreğinde net 7,1 milyar ABD doları uzun vadeli, net 0,1 milyar ABD doları kısa vadeli dış kredi kullanmıştır. Bankalar da bu dönemde dış borçlanmasını ağırlıklı olarak uzun vadeli (net 1,7 milyar ABD doları) yapmış, kısa vadeli dış kredi kullanımları net 0,2 milyar ABD dolarında kalmıştır. Özel sektörün ve bankacılık sektörünün büyük ölçüde uzun vadeli borçlanmaları, yurt içindeki yatırım harcamalarını finanse etmesi ve cari işlemler açığının finansman kalitesini artırması açısından önem arz etmektedir.

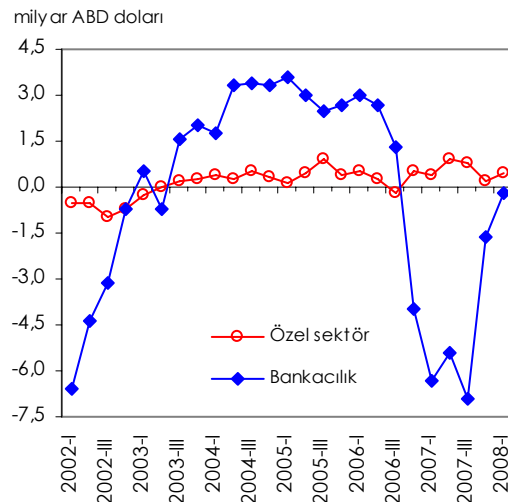
53. Uzun vadeli borçların daha ziyade büyük ve ihracatçı firmalar tarafından alınmasına karşın, söz konusu borçların bulunduğu düzey kur riski açısından önemini korumaktadır. 2006 yılı sonunda 36,5 milyar ABD doları olan bankacılık dışı özel sektörün net pozisyon açığının 2007 yılı sonu itibarıyla 60,8 milyar ABD dolarına çıktığı tahmin edilmektedir.

Uzun vadeli net kredi kullanımı ve özel sektör yatırım harcamaları (12-aylık birikimli)

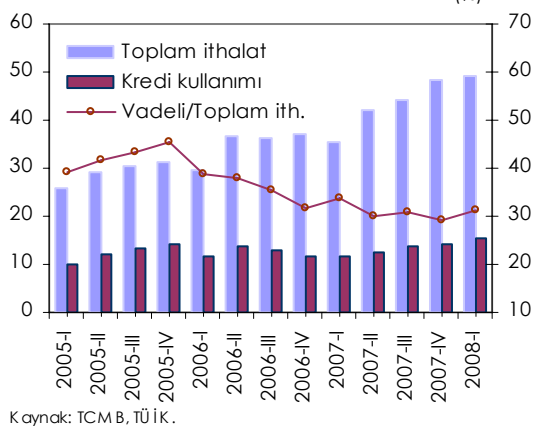
Kaynak: TCMB, TÜİK.

Kısa vadeli net kredi kullanımı (12-aylık birikimli)

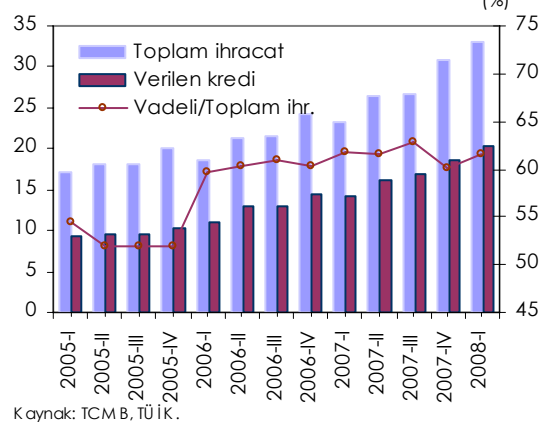

54. 2005 yılı son çeyreğinde yüzde 45,5'e ulaşan vadeli ithalat/toplam ithalat oranı, 2007 yılı son çeyreğinde yüzde 29,3'e gerilemiş, 2008 yılı ilk çeyreğinde tekrar yüzde 31,1'e yükselmiştir. Diğer taraftan, vadeli ihracatın toplam ihracattaki payı son yıllarda artış göstermiş, 2005 yılının son çeyreğinde yüzde 52 olan vadeli ihracat/toplam ihracat oranı 2008 yılı ilk çeyreğinde yüzde 61,6 olarak gerçekleşmiştir. İhracatta vadeli ticaretin payının artmasının 2006 ve sonrasında görülen ihracat performansına katkı yaptığı düşünülmektedir.

Ticari kredi kullanımı ve ithalat
(milyar ABD doları)

Yurt dışına açılan ticari krediler & ihracat
(milyar ABD doları)

55. Hazine 2008 yılında IMF kredi geri ödemelerine devam etmiştir. Yılın ilk çeyreğinde kredi kullanımı gerçekleşmemiş, buna karşın 0,5 milyar ABD doları geri ödeme yapılmıştır. Hazine'nin diğer uzun vadeli kredi kullanımları (Dünya Bankası vb.) 0,3 milyar ABD doları, geri ödemesi ise 0,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

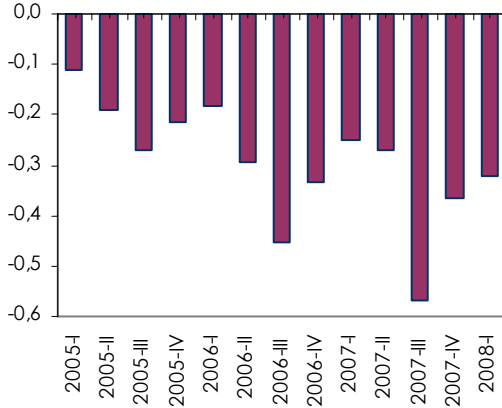
56. Yurt dışında çalışan işçilerin Merkez Bankası'nda açtıkları uzun vadeli kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları (KMDTH) ile süper döviz hesaplarından (SDH) 2003 yılı Nisan ayından bu yana çıkış devam etmektedir. Kısa vadeli hesaplarda da, 2004 yılı ikinci çeyreğinde başlayan çıkışlar sürmektedir. Buna göre, 2008 yılı ilk üç ayında Merkez Bankası'ndaki söz konusu mevduatlarda net 0,3 milyar ABD doları çıkış gözlenmiştir. Bu çıkışlarda hem KMDTH hem de SDH'de 2006 yılına kadarki kademeli faiz indirimlerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim, euro cinsinden açılan SDH faiz oranları 2002 yılında 1 yıl, 2 yıl ve 3 yıl vadeli sırasıyla yüzde 8, 9 ve 10 iken, 6 Mart 2006 tarihi itibarıyla yüzde 2,25, 3,25 ve 3,75'e düşürülmüştür.

57. KMDTH ve SDH'ye ödenen faizlerde 6 Mayıs 2008 tarihinde yeni ve kayda değer bir indirim daha gerçekleştirilmiştir. Böylece, iki yıl vadeli KMDTH'lara uygulanan faiz oranları, euro ve ABD doları üzerinden açılan hesaplarda yıllık yüzde 2,75'den yüzde 1'e indirilmiştir. Euro üzerinden açılan SDH'lere uygulanan faiz oranları, iki yıl vadeli hesaplarda yıllık yüzde 3,25'ten yüzde 2,75'e, üç yıl vadeli hesaplarda ise yıllık yüzde 3,75'ten yüzde 3,25'e düşürülmüş, ABD doları cinsinden SDH'lere uygulanan faiz oranları, bir yıl vadeli hesaplarda yüzde 3'ten yüzde 2'ye, iki yıl vadeli hesaplarda yıllık yüzde 3,75'ten yüzde 2,50'ye, üç yıl vadeli hesaplarda ise yıllık yüzde 4,50'den yüzde 2,75'e indirilmiştir.

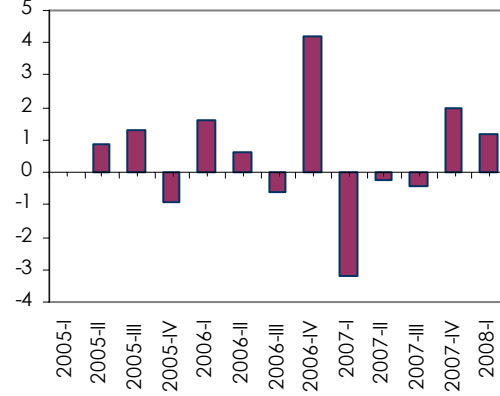
58. 2007 yılının tamamında 1,9 milyar ABD doları çıkış görülen yurt dışı yerleşiklerin yurt içi bankalardaki mevduatında 2008 yılı ilk üç ayında 1,2 milyar ABD doları giriş gözlenmiştir.

Yurt dışı yerleşiklere ait mevduatlar (milyar ABD doları)

KMDTH ve Süper Döviz Hesabı

Bankalardaki mevduat

Kaynak: TCMB.

59. 2007 yıl sonu itibarıyla toplam dış borç stoku 2006 yılı sonuna göre yüzde 20,3 oranında artarak 247,2 milyar ABD doları düzeyine ulaşmıştır. Söz konusu artışın temel kaynağı özel sektör olurken, kamu kaynaklı dış borç artışı sınırlı düzeyde kalmıştır. Toplam dış borç stokunun 205,4 milyar ABD dolarını uzun vadeli dış borçlar, 41,8 milyar ABD dolarını ise kısa vadeli borçlar oluşturmaktadır. Böylece 2007 yıl sonu itibarıyla dış borç stokunda uzun vadeli borçların payı yüzde 83,1'e ulaşmıştır.

60. Dış borç göstergelerinde 2005 yılında gözlenen iyileşme 2006 yılı itibarıyla tersine dönmüştür. 2005 yılı sonunda yüzde 35'e gerileyen dış borç stokunun GSYH'ye oranı, 2006 yılı sonunda yüzde 39'a yükselmiştir. 2007 yılında ise söz konusu göstergeler, uzun vadeli borç oranı dışında genel olarak iyileşmiştir. 2007 yılı sonu itibarıyla dış borç stokunun GSYH'ye oranı yüzde 37,5'e, dış borç servisinin GSYH'ye oranı yüzde 7,4'e, kısa vadeli dış borç stokunun GSYH'ye oranı yüzde 16,9'a gerilemiştir. Diğer taraftan, borç stokunun vade ayırımında uzun vadeli borçlar lehine iyileşmenin devam ettiğinin altı çizilmelidir.

Seçilmiş Dış Borç Göstergeleri (yüzde)

	2005				2006				2007			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Toplam Dış Borç Stoku / GSYH	38,9	37,3	35,7	35,0	36,7	37,2	37,8	39,0	39,2	38,9	38,2	37,5
Toplam Dış Borç Stoku / İhracat*	238,1	231,6	229,7	229,6	244,4	243,7	240,4	240,3	236,2	234,7	233,7	230,6
Dış Borç Servisi / GSYH	7,4	7,7	7,6	7,6	7,1	7,0	6,9	7,6	7,9	7,9	7,8	7,4
Uzun Vadeli /Toplam Dış Borç	79,6	78,9	77,3	78,0	78,7	78,5	79,4	80,4	82,9	82,6	83,7	83,1
Kısa Vadeli /Toplam Dış Borç	20,4	21,1	22,7	22,0	21,3	21,5	20,6	19,6	17,1	17,4	16,3	16,9
Bilgi için:												
Toplam Dış Borç Stoku (milyar \$)	159,3	161,0	164,6	168,7	182,9	190,1	195,6	205,5	212,8	223,5	234,7	247,2
GSYH (yıllık, milyar \$)	409,4	432,1	461,0	481,5	497,8	511,3	517,9	526,4	542,6	573,7	615,0	658,8

* Bavul ticareti ve diğer mallar hariç.

Kaynak: TÜİK, Hazine Müsteşarlığı.

IV. EK TABLOLAR

CARI İŞLEMLER (milyon ABD doları)

	Cari İşlemler										
	Net	Dış Ticaret				Hizmetler		Gelir		Transferler	
	Net	İhracat (FOB)	Bavul Ticareti	İthalat (CIF)	Net	Turizm Geliri	Net	Faiz Gideri	Net	İşçi Gelirleri	
(yıllık)											
2004	-14431	-22736	63167	3880	-97540	12797	15888	-5609	-4312	1117	804
2005	-22137	-32988	73476	3473	-116774	15272	18152	-5875	-5010	1454	851
2006	-31893	-40941	85535	6408	-139576	13831	16853	-6691	-6336	1908	1111
2007	-37575	-46727	107214	6002	-170057	13868	18487	-6941	-7491	2225	1209
(üç aylık)											
2007 I	-9240	-8920	23178	1287	-35209	1225	2162	-1919	-1540	374	228
II	-9982	-11479	26423	1742	-42119	2651	3728	-1598	-1857	444	234
III	-6787	-13471	26697	1365	-44355	7714	8732	-1806	-1856	776	387
IV	-11566	-12857	30916	1608	-48374	2278	3865	-1618	-2238	631	360
2008 I	-12040	-12063	33112	1448	-49124	1378	2776	-1856	-1956	501	350
(aylık)											
2007 Mar	-3035	-3082	8956	476	-13234	544	811	-639	-601	142	86
Nis	-3259	-3392	8306	556	-12919	642	921	-617	-566	108	85
May	-3588	-4206	9140	649	-14935	847	1270	-396	-625	167	81
Haz	-3135	-3881	8977	537	-14265	1162	1537	-585	-666	169	68
Tem	-2859	-4891	8933	362	-15214	2077	2583	-417	-464	372	127
Ağu	-1637	-4564	8732	523	-14682	3200	3404	-494	-687	221	138
Eyl	-2291	-4016	9032	480	-14459	2437	2745	-895	-705	183	122
Eki	-3199	-4260	9891	540	-15622	1454	1855	-556	-733	163	121
Kas	-3242	-3770	11314	557	-16632	683	1135	-333	-698	178	125
Ara	-5125	-4827	9711	511	-16120	141	875	-729	-807	290	114
2008 Oca	-4072	-4590	10629	441	-16337	494	885	-139	-545	163	110
Şub	-3811	-3410	11054	485	-15995	127	801	-686	-667	158	110
Mar	-4157	-4063	11429	522	-16792	757	1090	-1031	-744	180	130
(on iki aylık)											
2007 Mar	-32547	-41242	90111	6744	-145239	13855	17013	-7098	-6668	1938	1111
Nis	-32013	-40523	91961	6840	-146571	13828	16997	-7271	-6777	1953	1125
May	-31502	-40046	94059	6994	-148812	13610	17022	-7014	-6812	1948	1080
Haz	-31848	-40281	95220	7056	-150611	13491	17048	-7053	-7024	1995	1063
Tem	-32923	-41516	97086	6827	-154116	13428	17275	-7065	-7039	2230	1099
Ağu	-33025	-41897	99007	6576	-156522	13653	17516	-6957	-7066	2176	1127
Eyl	-33850	-42647	100432	6325	-158828	13802	17742	-7166	-7215	2161	1141
Eki	-34885	-43773	103434	6300	-163250	14036	18147	-7297	-7389	2149	1159
Kas	-35246	-44773	106107	6159	-166985	14192	18394	-6791	-7254	2126	1194
Ara	-37575	-46727	107214	6002	-170057	13868	18487	-6941	-7491	2225	1209
2008 Oca	-38549	-48147	111278	6050	-175802	13968	18645	-6654	-7614	2284	1248
Şub	-39253	-48889	114675	6117	-180414	13808	18822	-6486	-7764	2314	1287
Mar	-40375	-49870	117148	6163	-183972	14021	19101	-6878	-7907	2352	1331

Kaynak: TCMB.

SERMAYE ve FINANS HESAPLARI (milyon ABD doları)

	Sermaye ve Finans Hesapları																
	Net		Finans Hesabı														
	Net	Doğrudan Yatırımlar	Portföy Yatırımları				Diğer Yatırımlar										
			Net	Varlıklar	Yükümlülükler		Net	Bankaların Döviz Varlıkları	Net	Ticari Krediler	Yükümlülükler				Mevduat		
Hisse Senetleri	Borç Senetleri	Merkez Bank.			Genel Hük.	Bankalar					Diğer Sektörler	Merkez Bank.	Bankalar				
	(yıllık)																
2004	13388	13388	2005	8023	-1388	1427	7984	4184	-5965	11139	4201	-4414	-267	5708	5106	-209	856
2005	20302	20302	8967	13437	-1233	5669	9001	15745	-342	15486	3074	-2881	-4637	9248	9880	-787	1276
2006	32066	32066	19065	7373	-4029	1939	9463	11742	-10293	25179	674	0	-5223	5814	19010	-1268	5890
2007	36503	36503	19924	717	-2063	5138	-2358	23894	-3472	28677	4228	0	-3901	5607	25714	-1450	-1873
	(üç aylık)																
2007 I	8356	8356	8156	4502	-652	-651	5805	2112	-222	2551	798	0	-2138	873	6425	-250	-3168
II	7042	7042	2736	1491	-402	3266	-1373	3291	-6429	10266	1298	0	-406	3338	6447	-269	-264
III	10418	10418	4339	-1911	-1281	1754	-2384	9034	3619	5295	1293	0	-708	-64	5560	-567	-419
IV	10687	10687	4693	-3365	272	769	-4406	9457	-440	10565	839	0	-649	1460	7282	-364	1978
2008 I	12198	12198	4039	-1289	-467	-707	-115	9507	448	10452	1439	0	-978	1943	7181	-323	1174
	(aylık)																
2007 Mar	2699	2699	1133	-1902	-574	169	-1497	5735	9	6885	340	0	-213	274	5862	-93	706
Nis	1365	1365	671	2504	-176	760	1920	-2680	-2566	-286	57	0	-947	418	1229	-82	-979
May	1633	1633	744	8	80	1909	-1981	431	-4568	5307	631	0	647	1819	3421	-96	-1166
Haz	4044	4044	1321	-1021	-306	597	-1312	5540	705	5245	610	0	-106	1101	1797	-91	1881
Tem	4551	4551	1721	2537	-375	1139	1773	1266	1511	-545	999	0	-23	-599	834	-127	-1704
Ağu	924	924	1074	-4208	-978	-215	-3015	5844	2430	3179	297	0	-396	863	3057	-261	-451
Eyl	4943	4943	1544	-240	72	830	-1142	1924	-322	2661	-3	0	-289	-328	1669	-179	1736
Eki	4338	4338	1030	-277	471	429	-1177	3461	2638	1309	65	0	-580	571	2463	-140	-1096
Kas	750	750	565	-3695	144	-119	-3720	2849	778	2859	464	0	-454	145	2036	-110	779
Ara	5599	5599	3098	607	-343	459	491	3147	-3856	6397	310	0	385	744	2783	-114	2295
2008 Oca	6039	6039	1092	242	-512	-497	1251	5312	3034	2918	1047	0	-211	433	2786	-124	-1012
Şub	2467	2467	667	395	297	160	-62	1034	-1921	3339	309	0	-465	991	1603	-84	981
Mar	3692	3692	2280	-1926	-252	-370	-1304	3161	-665	4195	83	0	-302	519	2792	-115	1205
	(on iki aylık)																
2007 Mar	33024	33024	25837	8297	-4374	647	12024	4310	-11652	17977	2264	0	-5368	4254	16789	-1334	1087
Nis	31626	31626	25983	11386	-4389	1184	14591	-1585	-15393	15821	2056	0	-5845	3619	17566	-1331	-532
May	29618	29618	19987	14501	-4089	2867	15723	169	-17707	20329	1606	0	-3590	4803	19214	-1309	-688
Haz	31371	31371	20729	14316	-4667	3546	15437	5205	-14752	22055	2033	0	-3762	4609	19998	-1307	191
Tem	34634	34634	22241	15137	-5159	4361	15935	7356	-11948	21543	3084	0	-3469	3939	20203	-1356	-1174
Ağu	31814	31814	20126	9313	-5594	4061	10846	13893	-7905	23915	3342	0	-4718	5978	22054	-1415	-1654
Eyl	34868	34868	21519	8327	-4643	4709	8261	14143	-8303	24387	3219	0	-4831	4293	22410	-1421	370
Eki	35774	35774	19721	4026	-4239	4646	3619	22079	-983	25529	3520	0	-4598	5663	24247	-1466	-2195
Kas	35010	35010	18346	-762	-3801	4058	-1019	26874	-3	29438	4299	0	-3478	6649	25177	-1446	-2121
Ara	36503	36503	19924	717	-2063	5138	-2358	23894	-3472	28677	4228	0	-3901	5607	25714	-1450	-1873
2008 Oca	39549	39549	15603	-2165	-3003	5931	-5093	32167	-244	35695	5163	0	-3922	5938	28730	-1503	938
Şub	39352	39352	14660	-5050	-2200	5621	-8471	33863	-2128	39268	5126	0	-2652	6432	29540	-1501	1970
Mar	40345	40345	15807	-5074	-1878	5082	-8278	31289	-2802	36578	4869	0	-2741	6677	26470	-1523	2469

Kaynak: TCMB.